

**LIETUVOS VIRTUALAUS UNIVERSITETO 2007–2012 M. PROGRAMA
UŽDAVINYS „PLĖTOTI LIETUVOS MOKSLO IR STUDIJŲ INFORMACINĘ ERDVĘ
(LABT)“**

ETD DOKUMENTŲ PLAGIJAVIMO PATIKROS GALIMYBIŲ STUDIJA

Parengė:

Laima Nevinskaitė, Sandra Trumpulytė,
Marijus Jurgutis, Antanas Štreimikis,
Linas Stabingis, Vilius Kučiukas

Vilnius 2008

ETD dokumentų plagijavimo patikros galimybių studija

Autoriai:

Laima Nevinskaitė, Vilniaus universitetas

Sandra Trumpulytė, Vilniaus universitetas

Marijus Jurgutis, Vilniaus universitetas

Antanas Štreimikis, Kauno technologijos universitetas

Linas Stabingis, Lietuvos žemės ūkio universitetas

Vilius Kučiukas, Kauno technologijos universitetas

TURINYS

IVADAS.....	4
1. UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIES APŽVALGA.....	6
1.1. PLAGIATO APIBRĖŽIMAS IR FORMOS	6
1.2. PLAGIJAVIMO MASTAS.....	7
1.3. PLAGIJAVIMO MOTYVAI IR VEIKSNIAI.....	9
1.4. POŽIŪRIAI Į PLAGIJAVIMO PROBLEMOS SPRENDIMĄ IR SPRENDIMO BŪDAI.....	12
1.4.1. PLAGIJAVIMO PREVENCIJOS POLITIKOS UŽDAVINIAI IR PRIEMONĖS	13
1.4.1.1. Suteikti studentams informacijos ir įgūdžių, reikalingų akademiškam požiūriui į mokymąsi.....	13
1.4.1.2. Naudoti mokymo ir vertinimo būdus, kurie neskatina ir netoleruoja plagijavimo.....	16
1.4.1.3. Sukurti plagijavimo kontrolės procedūras ir priemones, skatinti akademinę etiką.....	16
1.4.2. PLAGIJAVIMO PREVENCIJOS POLITIKOS AUKŠTOJO MOKSLO INSTITUCIJOSE KŪRIMAS	20
1.4.3. PLAGIJAVIMO PREVENCIJOS POLITIKA: NACIONALINĖS INICIATYVOS.....	22
2. REKOMENDACIJOS DĖL PLAGIJAVIMO PREVENCIJOS IR KONTROLĖS PRIEMONIŲ LIETUVOJE.....	24
2.1. REKOMENDACIJOS PLAGIJAVIMO PREVENCIJOS IR KONTROLĖS POLITIKAI	26
2.1.1. Plagijavimo tyrimų Lietuvoje poreikis.....	26
2.1.2. Plagijavimo politikos lygmenys ir kryptys.....	27
2.1.3. Plagijavimo prevencijos priemonės	30
2.1.4. Plagijavimo kontrolės priemonės: elektroninė plagiato patikros sistema ir jos vieta plagijavimo politikoje.....	31
2.2. LIETUVOS ETD DOKUMENTŲ PATIKROS SCHEMA IR TAISYKLĖS	33
2.3. REIKALAVIMAI ELABA DOKUMENTŲ ELEKTRONINIO PLAGIATO ATPAŽINIMO (APTIKIMO) SISTEMAI IR JOS PROGRAMINEI ĮRANGAI.....	38
NAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	43

IVADAS

Plagijavimas neabejotinai yra neigiamas akademinio gyvenimo reiškinys: plagijavimas pažeidžia autorių teises, menkina plagijuojančio studento moralę (žmonės, prisipažįstantys nesąžiningai mokęsi universitete, yra labiau linkę apgaudinėti ir darbinėje veikloje)¹, trukdo studento intelektualiniam ir profesiniam tobulėjimui, nes studentas neįgyja akademinę analizės ir vertinimo įgūdžių, nemoka panaudoti argumentų, neįgyja reikiamų žinių. Plagijavimas yra rimta akademinio pasaulio problema daugelyje šalių. Tačiau tai yra sudėtinga ir nelengvai sprendžiama problema. Jos rimtumą ir sudėtingumą rodo didelis socialinių bei akademinę tyrimų ir literatūros šia tema kiekis edukologijos literatūroje, yra pasirodę net tokios literatūros apžvalgų². BBC švietimui skirta skiltis BBC *Education* nuolat skelbia su plagijavimu susijusių naujienų³. Su plagijavimo problema susiduria net ir geriausi universitetai: pvz., Oksfordo universitete naudojama elektroninė plagiato aptikimo programa, o plagiato reguliavimas yra įtrauktas į studijas reglamentuojančią politiką bei standartus ir laikomas studijų kokybės užtikrinimo dalimi⁴.

Naujausioje literatūroje apie plagijavimo problemą atkreipiamas dėmesys, kad plagijavimas nėra tik studentų atsakomybė. Kaip rodo tyrimai, plagijavimą lemia daug įvairių motyvų bei veiksnių, kuriuos skatina ir netinkama mokymosi aplinka. Todėl akcentuojama, kad svarbu pažinti tikruosius plagijavimo motyvus, o siekiant spręsti plagijavimo problemą, atsakyti lengviausio – kontrolę ir sankcijas akcentuojančio požiūrio. Edukologai ir patariančios institucijos skatina laikytis visuminio požiūrio į plagijavimo problemos sprendimą, kuriame akcentuojama visų susijusių šalių atsakomybė.

Šios studijos tikslas – išnagrinėti užsienio šalių patirtį sprendžiant plagijavimo problemą aukštojo mokslo srityje ir pateikti rekomendacijas dėl plagijavimo politikos Lietuvoje bei plagiato patikros programinės įrangos integravimo į Lietuvoje naudojamas elektroninių dokumentų sistemas.

Pirmoje studijos dalyje atskleidžiamas plagijavimo problemos paplitimas vakarų šalyse bei nurodomi galimi jos sprendimo būdai, kurių imasi vakarų šalių universitetai. Dėl panašių plagijavimą skatinančių veiksnių vakarų šalių patirtis yra artimiausia Lietuvai, be to, jose yra imamasi veiksnių sprendžiant plagijavimo problemą, todėl yra naudinga studijuoti jų patirtį šioje srityje. Apžvalgoje pateikiama plagijavimo apibrėžimo problematika, apžvelgiami turimi duomenys apie plagijavimo paplitimą vakarų šalyse, remiantis tyrimų duomenimis apžvelgiami plagijavimo

---

¹ Bennett R. Factors associated with student plagiarism in a post-1992 university. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 30, No. 2, 2005, P. 137–162.

² Park Ch. In other (people's) words: plagiarism by university students – literature and lessons. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 28, No. 5, 2003, P. 471 – 488.

³ P.vz.: Coughlan S. Overseas students 'buying essays'. Prieiga per internetą:

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/7275452.stm>; Teachers voice plagiarism fears. Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/7194772.stm>

⁴ Quality Assurance at the University of Oxford. Prieiga per internetą: <<http://www.admin.ox.ac.uk/epsoc/>>

motyvai bei plagijavimo problemos sprendimo būdai. Apžvalga parengta remiantis užsienio edukologijos literatūra bei internetiniais šaltiniais anglų kalba, todėl apžvalgoje akcentuojama anglosaksiškų šalių patirtis.

Antroje studijos dalyje labai trumpai apžvelgiama esama situacija Lietuvoje plagijavimo kontrolės ir elektroninių dokumentų kaupimo srityje. Remiantis apžvelgta užsienio patirtimi pateikiami pasiūlymai dėl plagijavimo politikos kūrimo Lietuvoje instituciniu ir nacionaliniu lygmeniu, siūlomos plagijavimo prevencijos priemonės, rekomendacijos dėl elektroninės plagiato patikros sistemos naudojimo. Pateikiama siūloma Lietuvos ETD patikros schema ir reikalavimai eLABa dokumentų elektroninio plagiato atpažinimo sistemai bei jos programinei įrangai.

1. UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIES APŽVALGA

1.1. Plagiato apibrėžimas ir formos

Dauguma plagijavimą tarp aukštųjų mokyklų studentų nagrinėjančių autorių pastebi, kad nėra aiškaus ir vieningo plagiato sąvokos apibrėžimo. Plagiato apibrėžimas gali būti skirtingas kiekvienoje šalyje, o ir tos pačios šalies mokymo įstaigos turi skirtingus apibrėžimus. Nors apibrėžimo trūkumas iškelia nemažai problemų ir netgi laikomas vienu iš plagijavimą skatinančių veiksnių, vieningą apibrėžimą suformuluoti yra ganėtinai sunku. Plagijavimo apibrėžimą sunkina ir tai, kad net toje pačioje mokslo institucijoje skirtinguose moksluose plagijavimas gali būti suvokiamas skirtingai⁵.

Pagal *Collins Dictionary of the English Language* apibrėžimą, plagijavimas reiškia „kito darbo ar autoriaus idėjų, teksto ir kt. pasisavinimą. Plagijavimas apima literatūrinę kito asmens žodžių arba idėjų vagystę (kopijuojant) ir jų pateikimą kaip savo nenurodant šaltinio“⁶.

Akademiniam kontekste į plagijavimo sąvoką įtraukiamas ne tik sąmoningas viso kito autoriaus darbo pasisavinimas. Išskiriamos tokios tarp studentų paplitusios plagijavimo formos⁷:

1. Medžiagos iš kito šaltinio vogimas ir jos pateikimas kaip savo darbo, pvz.:
  - a) rašto darbo pirkimas iš internetinės rašto darbų talpyklos (jau esančio darbo pirkimas arba darbo užsakymas),
  - b) viso rašto darbo kopijavimas nuo šaltinio teksto, to tinkamai nenurodant,
  - c) kito studento atlikto darbo pateikimas kaip savo, jam žinant arba ne.
2. Kito asmens (pvz., draugo ar giminaičio) parašyto darbo pateikimas kaip savo.
3. Medžiagos dalių kopijavimas iš vieno ar daugiau šaltinių, pateikiant nuorodas į šaltinius, bet be citavimo ženklų, taip sudarant įspūdį, kad tekstas buvo perfrazuotas.
4. Medžiagos iš vieno ar keleto šaltinių perfravimas, nepateikiant tinkamų nuorodų į šaltinius.

Žinoma, yra sunku pateikti visiškai aiškius kriterijus, kada darbas laikomas plagiatu, o kada ne. Todėl yra siūloma kalbėti apie plagijavimo laipsnį – nuo netinkamo citavimo ir netinkamo nuorodų į šaltinius pateikimo iki sąmoningos apgavystės, taip darant skirtumą tarp intencionalaus (tyčinio) ir neintencionalaus (netyčinio) plagijavimo. Netyčinis plagijavimas atsiranda dėl to, kad studentas gerai neišmano ir nesilaiko citavimo ir šaltinių dokumentavimo reikalavimų. Tačiau ir šiuo atveju darbas laikomas plagiatu. Be to, sunku aiškiai apibrėžti, kiek turi būti perfrazuojamas originalo tekstas, kad darbo autorius nebūtų apkaltintas plagijavimu? Taip pat, kartais sunkumų

---

⁵ Chester G. *Plagiarism Detection and Prevention. Final Report on the JISC Electronics Plagiarism Detection Project*. 2001. Prieiga per internetą: <www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/plagiarism_final.pdf>

⁶ Cit. iš Park Ch., op. cit.

⁷ Ten pat.

kelia principas, kad nebūtinai citavimas, jei kalbama apie visuotinai žinomas idėjas – tačiau kartais idėjos turi konkrečius autorius, nors ir sunku atsekti idėjų autorystę⁸.

Taigi problemų kelia net ir egzistuojančių apibrėžimų neaiškumas. Nors plagiato apibrėžimai tampa vis labiau orientuoti į studentus, studentams jie yra sunkiai suprantami, net ir tokie, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodytų labai aiškūs. Pvz., plagijavimas – „nesąmoningas kito autoriaus darbo panaudojimas ir jo pristatymas kaip savo paties“. Problemos kyla dėl to, kad naudojami žodžiai, kurie patys savaime nėra aiškūs, jų prasmė gali būti tik numanoma. Studentai žiūri į tokį apibrėžimą ir spėlioja: „kaip darbas tapo „mano paties“ darbu?“ „Kokius kitų autorių darbus reikia pripažinti kaip kitų autorių – visą darbą, ar bendrosios žinios yra išimtis ir kas iš viso yra bendrosios žinios?“ „O gal tai turi būti pažymima pristatant darbą žodžiu?“ ir pan. Suprasti apibrėžimus studentams padeda praktiniai pavyzdžiai, grįžtamasis ryšys iš dėstytojų ir diskusijos. Apibrėžimai tampa aiškesni studentams įgyjant daugiau studijų patirties, geriau susipažįstant su akademinė kultūra ir įprastomis praktikomis jų disciplinos kontekste⁹.

Todėl J. Carroll, pateikdama rekomendacijas dėl plagijavimo politikos, rekomenduoja kurti plagiato apibrėžimą net nacionaliniu mastu: ji siūlo suburti ekspertų grupę, kurią sudarytų teisininkai, įvairių mokslo sričių, švietimo įstaigų atstovai, ir suformuoti vieningą nacionalinę plagiato sąvoką bei sampratą. Apibrėžimas turi atsizvelgti į skirtingų disciplinų, kuriose taikomi skirtingi reikalavimai, specifiką. Apibrėžimas turi būti pritaikomas kasdieniam naudojimui, nurodant, koks elgesys ir veiksmai yra priimtini ir kokie ne¹⁰.

Nesant vieningos politikos plagiato apibrėžimo atžvilgiu, konkrečiais atvejais gali būti sunku įrodyti plagiato faktą; be to, tai gali sukelti sumaištį tiek tarp studentų, tiek visoje akademinėje bendruomenėje, siekiant išvengti plagijavimo. Todėl aiškus plagiato apibrėžimas būtų vienas iš esminių elementų, siekiant išvengti jo studentų darbuose.

1.2. Plagijavimo mastas

Kalbant apie plagijavimo mastą, jis dažnai nagrinėjamas kaip vienas iš platesnės problemos – akademinio nesąžiningumo aspektų. Akademinis nesąžiningumas taip pat apima nusirašinėjimą, duomenų klastojimą, manipuliavimą dėstytojais ir kt. Pastebima, kad plinta įvairių formų akademinis nesąžiningumas, nes jis yra susijęs su bendresniais veiksniais: perėjimu prie modulinio mokymo, studentų skaičiaus augimu ir studentų grupių didėjimu ir pan. Tačiau gali būti,

---

⁸ Park Ch., op. cit.

⁹ Carroll J. *Institutional Issues in Detering, Detecting and Dealing with Student Plagiarism*. 2004. Prieiga per internetą: <<http://www.jisc.ac.uk/media/documents/publications/plagiarismfullreport.pdf>>

¹⁰ Ten pat.

kad plagijavimo mastai didėja sparčiau negu kitų akademinio nesąžiningumo formų, nes vienas iš jų skatinančių veiksnių yra tiesiog informacinių technologijų plitimas, palengvinantis plagijavimą.

Tyrimų apie plagijavimą duomenys nepateikia itin nuoseklaus vaizdo, nes plagijavimo mastas skiriasi priklausomai nuo šalies, studijų krypties, yra skirtumų tarp pirmosios ir aukštesnių pakopų studentų. Plagijavimo masto nustatymą apsunkina plagijavimo sąvokos neapibrėžtumas (ką laikyti plagiatu) bei tyrimo metodų problemiškas: kai kurie tyrimai remiasi pačių studentų tyrimu, kuris nėra visiškai patikimas, nes tiria, ką studentai sako, o ne kaip iš tiesų elgiasi; kiti tyrimai remiasi pedagoginio personalo duomenimis (jų vertinimais arba išaiškintų plagijavimo atvejų statistika), kurie greičiausiai parodo tik ledkalnio viršūnę, nes didelė dalis plagijavimo faktų nenustatoma¹¹. Taip pat nėra palyginamų duomenų iš skirtingų šalių, nes skiriasi studijų pobūdis, taikomas matavimo būdas.

Visgi daugumos tyrimų duomenys rodo, kad per visą studijų laikotarpį nesąžiningai elgėsi prisipažįsta bent 50 proc. studentų, o pagal kai kuriuos tyrimus šis skaičius yra apie 80 proc.¹² Pvz., N. Granitz ir D. Loewy cituoja tyrimą, kurio duomenimis daugiau negu pusė JAV aukštųjų mokyklų studentų yra pasinaudodami internetu vienaip ar kitaip plagijavę rašto darbus¹³. Nesąžiningas akademinis elgesys nevienodai paplitęs tarp skirtingų specialybių studentų – pvz., vieno tyrimo duomenimis daugiausiai nesąžiningai pasielgusių studentų buvo tarp verslo administravimo studentų (87 proc.), kitose mokslo kryptyse skaičiai buvo šiek tiek mažesni. Skirtingų šalių duomenys taip pat rodo skirtingą nesąžiningo elgesio paplitimą – pvz., vieno palyginamo tyrimo duomenimis, Lenkijoje nesąžiningu elgesiu prisipažino 84 proc., JAV – 55 proc. studentų.

Konkrečiai plagijavimo masto duomenys atskleidžia panašią statistiką: pvz., Australijoje dviejuose universitetuose atliktas tyrimas parodė, kad 80 proc. pirmosios pakopos studentų ir pusė antrosios pakopos studentų prisipažino per savo studijų laikotarpį viena ar kita forma plagijavę¹⁴. Donaldas McCabe'o, žymaus akademinės etikos specialisto, 2001 m. atliktas tyrimas JAV parodė, kad 72 proc. studentų prisipažino vieną ar kelis kartus „smarkiai nesąžiningai“ atlikę rašto darbą, 15 proc. yra pateikę iš internetinių rašto darbų puslapių gautą darbą, 52 proc. yra kopijavę keletą sakinių iš interneto, nenurodydami šaltinio, 45 proc. yra netinkamai bendradarbiavę su kitais studentais (neleistinai dalijęsi darbo rezultatais), atlikdami rašto darbus¹⁵. Didelis plagijavimo

---

¹¹ Granitz N., Loewy D. Applying Ethical Theories: Interpreting and Responding to Student Plagiarism. *Journal of Business Ethics*, Vol. 72, 2007, P. 293-306.

¹² Park Ch., op. cit.; Bennett R., op. cit.

¹³ Granitz N., Loewy D., op. cit.

¹⁴ Bennett R., op. cit.

¹⁵ Cit. iš Plagiarism.org: Learning center. Prieiga per internetą:
<http://www.plagiarism.org/learning_center/did_you_know.html>.

paplitimo padidėjimas buvo parodytas Skandinavijoje, Didžiojoje Britanijoje ir JAV. Bennet teigia, kad panašaus masto augimas stebimas ir kitose vakarų šalyse¹⁶.

Kalbant apie plagijavimo mastą, tyrimai atskleidžia įvairius skirtumus:

- tarp studijų pakopų (pvz., kai kurie tyrimai rodo, kad tarp antrosios pakopos studentų plagijavimas retesnis);
- laike (pvz., Didžiosios Britanijos duomenys nuo 1941 m. iki 2001 m. rodo sistemingą augimo tendenciją: teigiama, kad 5 dešimtmetyje apie 20–25 proc. studentų vienaip ar kitaip buvo nesąžiningi, o 10 dešimtmetyje tokių studentų buvo 60–65 proc.; kai kurių tyrėjų duomenimis, nesąžiningo elgesio mastai vis dar auga);
- tarp studentų pobūdžio – tyrimai rodo, kad daugiau plagijuoja užsieniečiai studentai, kuriems tenka rašyti darbus ne gimtąja kalba¹⁷.

1.3. Plagijavimo motyvai ir veiksniai

Plagijavimo motyvų supratimas yra labai svarbus žingsnis, norint iš tiesų pradėti spręsti plagijavimo problemą. Tyrimai apie plagijavimo motyvus atskleidžia, kad studentų plagijavimas nėra tik studentų problema – prie to prisideda mokymosi motyvacijos neskatinanti aplinka, kartais net paprastas informacijos trūkumas. Tai reiškia, kad problemos nepadės išs্পęsti tik kontrolės priemonės, o reikia ieškoti sistemingesnių sprendimų, nukreiptų į plagijavimo prevenciją.

Ch. Park¹⁸ plagijavimo motyvus suklasifikavo į 9 grupes. Panašius plagijavimo motyvus nurodo ir kiti šaltiniai¹⁹:

1. Realiai egzistuojantis supratimo, informacijos ir įgūdžių trūkumas. Kai kurie studentai tampa plagiatoriais netyčia, nes nemoka teisingai cituoti, perfrazuoti, nurodyti naudotą literatūrą, t.y., nežino, kaip išvengti plagijavimo. Taigi plagijavimą gali skatinti ir neaiški plagiato sąvoka. Studentams taip pat gali būti neaišku, kas yra „visuotinė žinomos idėjos“, ką reiškia „parašyti savo žodžiais“. Plagijuoti skatina rašto darbų rašymo įgūdžių trūkumas: studentai nesupranta, kam rašyti savo darbą, jei kažkas yra tai „pasakęs geriau“, jiems atrodo, kad jų parašytas darbas neprilygs internete rastų tekstų kokybei. Plagijavimą gali paskatinti neaiškiai apibrėžti vertinimo kriterijai ir individuali užduotis: kartais studentai pateikia kaip savo kitų grupės kolegų atliktą darbą, nesupranta bendradarbiavimo mokantis vaidmens, nesupranta, kad reikia pateikti individualiai atliktą darbą.

---

¹⁶ Bennet R., op. cit.

¹⁷ Park Ch., op. cit.; Bennett R., op. cit.

¹⁸ Park Ch., op. cit.

¹⁹ Park Ch., op. cit.; Devlin M., Gray K. In their own words: a qualitative study of the reasons Australian university students plagiarize. *Higher Education Research & Development*, Vol. 26, 2007, P. 181-198; Plagiarism.org: Learning center. Prieiga per internetą: <http://www.plagiarism.org/learning_center/educational_tips.html>; Chester G., op. cit.

2. Efektyvumas. Studentai plagijuoja, norėdami gauti geresnį pažymį ir sutaupyti laiko. Dažnam studentui studijų tikslas yra gauti diplomą, o ne studijų procesas, kurio metu jie gali įgyti žinių ir įgūdžių. Todėl plagijavimas tampa lengvesniu būdu pasiekti šį galutinį tikslą.

3. Nemokėjimas planuoti laiko. Studentai, be studijų, turi skirti laiko daugeliui veiklų: aktyviam socialiniam gyvenimui, sportui ir „užklasinei“ veiklai, šeimai. Įtemptas gyvenimas kelia didelę pagundą plagijuoti darbus.

4. Asmeninės nuostatos ir vertybės. Kai kuriems studentams plagijavimas neatrodo neigiamas dalykas, nes toks „gyvenimą palengvinantis“ elgesys jiems atrodo racionalus ir priimtinas. Plagijavimą skatina ir kolegų pavyzdys: studentams tenka rinktis, ar įdėti daugiau darbo ir vis tiek rizikuoti gauti žemesnį pažymį, ar elgtis kaip ir jų plagijuojantys kolegos, lengviau gaunantys aukštesnį pažymį.

5. Nepaklusnumas. Kai kuriems studentams plagijavimas yra būdas parodyti nepaklusnumą ir nepagarbą autoritetams. Kai kuriems tai yra savotiškas iššūkis, būdas išbandyti savo sumanumą („Ar pavyks prasmukti nesugautam?“). Taip pat jie gali plagijuoti, nes užduotis jiems atrodo nesvarbi ir nepakankamai ambicinga (per paprasta, nereikalaujanti mąstymo).

6. Studentų nuostata į dėstytojus ir discipliną. Kai kurie studentai plagijuoja, nes turi neigiamą nuomonę apie užduotis, kurias dėstytojai laiko svarbiomis, o jie – ne. Pabrėžiama pasitikėjimo tarp studentų ir dėstytojo svarba, nes studentai labiau apgaudinėja tada, kai mano, kad dėstytojas nesivargina skaityti ar atidžiau nagrinėti jų rašto darbų.

7. Neigimas ar neutralizavimas. Kai kurie studentai neigia patys sau, kad elgiasi nesąžiningai ar randa būdų, kaip pateisinti savo elgesį arba suversti kaltę kitiems.

8. Pagundos ir progos. Studentams daug paprasčiau plagijuoti, nes informacija yra daug lengviau prieinama internete, ją daug lengviau kopijuoti.

9. Nepakankamos sankcijos. Kai kuriems studentams plagijavimo teikiama nauda nusveria riziką, ypač jei jie mano, kad yra nedidelė galimybė būti sugautiems arba kad jie liks nenubausti arba bus nubausti gana švelniai plagiato išaiškinimo atveju.

Tyrimai taip pat rodo, kad studentams (nors, žinoma, tarp jų yra individualių skirtumų) plagijavimas neatrodo didelis nusižengimas, taip pat jie, nepaisant tarpusavio konkurencijos, yra linkę toleruoti ir kolegų nesąžiningumą. Dėstytojams ir mokymo institucijų vadovams plagijavimas atrodo didesnė problema, negu studentams²⁰.

Įvairių autorių teigimu, ilgalaikį plagijavimo mastų augimą vakarų šalyse lemia daug veiksnių. G. Chester²¹ juos skirsto į kelias pagrindines grupes:

---

²⁰ Park Ch., op. cit.; Flint A., Clegg S., Macdonald R. Exploring staff perceptions of student plagiarism. *Journal of Further and Higher Education*, 2006, Vol. 30, No. 2, P. 145–156.

²¹ Chester G., op. cit.

1. Didėjantis aukštojo mokslo prieinamumas ir masinio aukštojo mokslo tendencija. Dėl to į aukštąsias mokyklas ateina daug įvairesnio išsilavinimo ir gebėjimų lygio studentai; daugėja studentų, kurie yra mažiau motyvuoti mokytis, o labiau koncentruojasi į tai, kaip gauti diplomą; studijų srities pasirinkimą dažnai nulemia jos paklausumas darbo rinkoje, o ne polinkiai ir gebėjimai; Daugėja neakivaizdiniu būdu studijuojančių studentų²². Su tuo susiję ir mokymo proceso pokyčiai – didėjanti orientacija į rašto darbus semestro metu (o ne galutinius egzaminus) kaip pagrindinę vertinimo formą bei „instrumentalistinė orientacija“, kuri ėmė dominuoti Didžiosios Britanijos (matyt, ir kitų vakarų šalių) universitetuose, pasireiškianti tuo, kad dėstytojams sunkiau priversti studentus savarankiškai studijuoti literatūrą, dėstytojai pateikia studentams paskaitų konspektus ir dėsto paskaitas naudodami pristatymus „punktais“²³.

2. Mokamo mokslo įvedimas ir stipendijų trūkumas. Tai lemia, kad studentai yra priversti dirbti, kad galėtų išlaikyti save ir sumokėti už mokslą, o tada mažiau laiko lieka studijoms; studentai renkasi mokymosi įstaigas, esančias arčiau namų, ir todėl eina į paskaitas tik kai kuriomis dienomis.

3. Didėjantis interneto ir kitų šaltinių prieinamumas. Internetas auga nepaprastu greičiu ir jame studentai bei patys dėstytojai gali rasti įvairios kokybės šaltinių; dėl didžiulio medžiagos internete kiekio dėstytojai nebegali žinoti visų tekstų, kas buvo įmanoma spausdintinės medžiagos atveju; internetas panaudojamas ir komerciniais tikslais, todėl yra atsiradę interneto svetainių, siūlančių rašto darbų rašymo paslaugas ar jau parašytus rašto darbus (tai ir užsienio šalyse paplitusios rašto darbų talpyklos, angliškai vadinamos „paper mills“); internetas leidžia greičiau plagijuoti kitų žmonių tekstus, nes nereikia iš naujo surinkti teksto²⁴.

Neabejotinai, vienas iš plagijavimą skatinančių veiksnių yra informacinių technologijų, ypač interneto, plėtra²⁵. Visi tyrinėtojai pripažįsta, kad internetas tikrai paskatino plagijavimą. Įvairūs autoriai teigia, kad „tradicinis“ plagijavimas reikalavo daug jėgų ir įgūdžių bei buvo gana lengvai aptinkamas dėstytojų. Priešingai, plintant internetui plagiatas sukuriamas pelės paspaudimu ir pakėlė kertelę dėstytojams, kuriems sunkiai sekasi neatsilikti nuo technologiškai pažengusių prasižengėlių. Internete prieiga prie tekstų yra tokia paprasta ir plati, kad studentas, spaudžiamas laiko, susiduria su tikrai didele pagunda tiesiog nukopijuoti jį iš šaltinio internete. Kaip teigia plagijavimą nagrinėjantys autoriai, darbo plagijavimas reikalauja tiek mažai pastangų, kad tai netgi užgožia etikos klausimus²⁶.

---

²² Ten pat.

²³ Bennett Ch., op. cit.

²⁴ Chester G., op. cit.

²⁵ Szabo A., Underwood J. Is information and communication technology fuelling academic dishonesty? *Active Learning in Higher Education*, 2004, Vol. 5(2), P. 180–199; Plagiarism.org: Learning center. Prieiga per internetą: <http://www.plagiarism.org/learning_center/plagiarism_the_internet.html>.

²⁶ Granitz N., Loewy D., op. cit.

Be to, kad internetas ir kompiuterių naudojimas daro plagijavimą itin lengvą ir patogų, plagijavimą skatina ir pats internetinės terpės pobūdis – studentai yra taip pripratę parsisiųsdinti iš interneto muziką, nemokamai skaityti straipsnius ir pan., jog jiems atrodo, kad yra visiškai priimtina įterpti į savo rašto darbus tekstus iš interneto, nesivarginant nurodyti šaltinių. Todėl vienas iš švietimo programų uždavinių turi būti įtikinti studentus, kad internete randama medžiaga nėra „niekieno“²⁷.

Nors situacija skirtingose šalyse yra nevienoda, daugelis iš išvardintų veiksnių apibūdina gana bendras tendencijas, ypač susijusias su informacinėmis technologijomis. Todėl galima manyti, kad panašūs motyvai ir veiksniai skatina plagijavimą ir Lietuvoje.

1.4. Požiūriai į plagijavimo problemos sprendimą ir sprendimo būdai

Tradiciškai pagrindinės reakcijos į plagijavimo problemą remiasi požiūriu, kad problema kyla dėl studentų kaltės, o priemonės jos sprendimui yra susijusios su kontrole ir sankcijomis. Tačiau, kaip buvo parodyta aukščiau, plagijavimo motyvai yra įvairūs ir daugelis iš jų susiję su veiksniais, priklausančiais ne tik nuo studentų, bet ir nuo jiems sudarytos mokymosi aplinkos. Todėl literatūroje dauguma autorių laikosi požiūrio, kad reikia imtis prevencinių veiksnių bei propaguoja visuminį požiūrį į problemos sprendimą.

J. Carroll rekomendacijose dėl plagijavimo politikos Didžiojoje Britanijoje teigia, kad visuminis, koordinuojamas, institucinis požiūris yra efektyvesnis būdas spręsti plagijavimo problemą, nes bet kokie tik į vieną aspektą orientuoti veiksmai (pvz., geresnės plagiato aptikimo priemonės, privalomas rašto darbų tikrinimas ir kt.) negali iš esmės išspręsti sudėtingos plagijavimo problemos. Be to, plagijavimo prevencija yra efektyvesnis problemos sprendimo būdas, nes jis užima mažiau laiko. „Gaudymo ir baudymo“ požiūriai nepasitvirtina, nes jų įgyvendinimui reikia labai daug dėstytojų ir kitų darbuotojų laiko, o be to, jie skatina studentus ne geriau mokytis, bet dėti pastangas nepažeisti taisyklių ir išvengti būti pagautiems plagijuojant²⁸.

Laikantis visuminio požiūrio, problema laikoma visų susijusių pusių atsakomybe (studentų, dėstytojų ir institucijų bei studijų kokybę prižiūrinčių išorinių agentūrų), o tarp jos sprendimo priemonių visų pirma akcentuojama prevencinė ir šviečiamoji veikla, derinama su pagalbinėmis plagijavimo nustatymo priemonėmis. Užsienio šalyse jau yra daug universitetų, kurie, remdamiesi tokiu požiūriu, inicijuoja plagijavimo problemos sprendimui skirtas visapusiškas programas.

Be to, plagijavimo problemos sprendimui reikia veiksnių nacionaliniame, mokslo ir studijų institucijų, studijų programų ir atskirų dėstytojų ar kitų su studentais dirbančių darbuotojų

---

²⁷ Park R., op. cit.

²⁸ Carroll J., op. cit.

lygmenyje. Veiksmus galima pradėti nuo bet kurio šios grandinės taško, tačiau jie bus iš tiesų efektyvūs tik tada, jei bus imamos priemonės visuose lygmenyse²⁹.

Taigi šiame skyriuje iš pradžių apžvelgiamos plagijavimo prevencijos politikos kryptys ir priemonės, o toliau trumpai apžvelgiamos galimos nacionalinės iniciatyvos bei nagrinėjama, į kokius klausimus turėtų atsakyti ir kokių veiksmų imtis aukštojo mokslo institucijos, norinčios kurti ir įgyvendinti veiksmingą plagijavimo prevencijos politiką.

1.4.1. Plagijavimo prevencijos politikos uždaviniai ir priemonės

Apibendrintai, galima išskirti tris toliau plačiau išnagrinėtus pagrindinius visuminio požiūrio elementus ir veiksmų kryptis. Šiuos elementus ir atitinkamas priemones akcentuoja dauguma plagijavimo mažinimo strategijų³⁰.

1.4.1.1. Suteikti studentams informacijos ir įgūdžių, reikalingų akademiškam požiūriui į mokymąsi

Pirmasis plagijavimo prevencijos uždavinys – užtikrinti, kad studentai turėtų atitinkamos informacijos ir įgūdžių, reikalingų akademiškam požiūriui į mokymąsi. Ši studentams reikalinga informacija ir įgūdžiai apima:

1) įgūdžius, reikalingus sąžiningam mokymuisi: studentai turi turėti galimybę išmokti rašyti rašto darbus bei gauti atitinkamą pagalbą;

2) informaciją ir įgūdžius, reikalingus laikytis autorinių teisių, tinkamai naudoti ir dokumentuoti intelektualinę medžiagą.

Daugelio autorių teigimu, suteikiant studentams žinių ir įgūdžių, reikalingų laikytis akademinės etikos ir akademinio rašymo reikalavimų, galima žymiai sumažinti plagijavimo atvejų, ypač netyčinio plagijavimo³¹.

Šie uždaviniai pasiekiami studentų ir dėstytojų švietimo priemonėmis. Rašymo, citavimo įgūdžių mokymas ir studentų švietimas gali būti įgyvendinamas įvairiomis formomis, kurios skiriasi priklausomai nuo universiteto, fakulteto ar studijų programos. Kai kuriose institucijose ar jų padaliniuose vykdomi privalomi kursai visiems studentams institucijų lygmeniu, kitose tai paliekama atskiriems padaliniams. Be to, pabrėžiama, kad mokymas apie plagijavimą turi būti

²⁹ Ten pat.

³⁰ Macdonald R., Carroll J. Plagiarism – a complex issue requiring a holistic institutional approach. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 31, No. 2, 2006, P. 233–245; Devlin M. Policy, preparation, and prevention: Proactive minimization of student plagiarism. *Journal of Higher Education Policy and Management* Vol. 28, No. 1, 2006, P. 45–58; Anti-plagiarism strategies for research papers. Prieiga per internetą: <<http://www.virtualsalt.com/antiplag.htm>>; Davis S. Teaching practices that encourage or eliminate student plagiarism. *Middle School Journal*, 1994, vol. 25, nr. 3, P. 55-58; Samuels L.B., Bast C.M. Strategies to help legal studies students avoid plagiarism. *Journal of Legal Studies Education*, 2006, Volume 23, Issue 2, 151–167.

³¹ Pvz., žr. Devlin M., op. cit.

efektyvus, orientuotas į praktinius pavyzdžius, naudojant grįžtamąjį ryšį iš dėstytojo, nes vien įvadinėse paskaitose apžvelgta informacija vėliau užsimiršta ir nėra panaudojama.

Pvz., apklausoje, kurioje buvo vertinamas elektroninės plagiatų aptikimo sistemos Turnitin naudojimas vienoje Londono verslo mokykloje, studentams taip pat buvo užduoti klausimai siekiant įvertinti, kiek jie pasitiki savimi vertinant plagiatą ir teisingai cituojant. 16 iš 24 studentų pasisakė, kad jie norėtų turėti daugiau informacijos apie tai kas yra plagiatas. Tyrimo autorius šis skaičius nustebino, nes visi studentai buvo dalyvavę pažintinėje prezentacijoje studijų programos pradžioje. Tai leidžia daryti prielaidą, kad plagiatų samprata vis dar išlieka neaiški ir studentams reikalinga papildoma informacija bei mokymai. Tyrimo autoriai taip pat pastebi, kad nors visiems studentams buvo laisvai prieinama įvairi medžiaga apie bibliografinių nuorodų sudarymą, pusė apklaustųjų vis tiek jautėsi nesaugiai cituodami kitų žmonių mintis ar sudarydami bibliografinį sąrašą. Tai taip pat įrodo, kad yra reikalingi papildomi mokymai, o ne tik galimybė gauti informaciją apie tai, kaip teisingai cituoti, rašyti nuorodas³².

Plačiai paplitusi rašymo įgūdžių ir konsultacijų studentams forma Vakarų šalyse, laikoma svarbia plagiatų prevencijos priemone, yra „rašymo laboratorijos“ (angl. *writing lab*) arba „rašymo pagalbos centrai“ (angl. *writing centre*). Tai yra atskiri institucijų padaliniai, kuriuose suteikiama informacija apie tai, kaip rinkti ir sisteminti informaciją, teisingai užsirašinėti ir konspektuoti, rašyti įvairius rašto darbus (referatus, kursinius, baigiamuosius ir kt.), kaip tinkamai cituoti, pateikti bibliografines nuorodas ir sudaryti bibliografinius šaltinių aprašus. Tokie padaliniai teikia individualius mokymus, sudaro darbo grupes laboratorijose ar auditorijose, teikia konsultacijas telefonu, elektroniniu paštu ir kt.

Tokie centrai yra ypač svarbūs, nes suteikia galimybę studentams gauti pagalbą tada, kai jiems jos reikia, susidūrus su konkrečia problema. Įvadinėse paskaitose pateikiama informacija dažnai yra abstrakti ir per kurį laiką pasimiršta, todėl labai svarbi rašymo centrų teikiama pagalba ir konsultacijos.

Rašymo laboratorijos ar centrai paprastai turi internetinius tinklalapius, kuriuose pateikiama informacija apie rašto darbų rengimą, susisteminta pagal tematiką, mokslo sritis, rašto darbų tipus, bendruosius ir specialiuosius reikalavimus ir pan. Šie puslapiai skirti (dažniausiai bendrai) ir studentams, ir dėstytojams. Tokiuose puslapiuose pateikiami aiškūs plagiatų apibrėžimai, informacija apie akademinio rašymo (ypač citavimo, nuorodų į šaltinius) reikalavimus, patarimai dėstytojams, kaip atpažinti plagijavimo atvejus, dėstytojams šviesti skirta informacija apie plagijavimo motyvus ir padedančius išvengti plagijavimo mokymo metodus, nuorodos į papildomus

---

³² Dahl S. Turnitin. The Student Perspective on Using Plagiarism Detection Software. *Active Learning in Higher Education*, Vol. 8, 2007, P. 173-191.

informacijos šaltinius ir priemones, ir pan.³³ Vieno tokio puslapio struktūros pavyzdys pateikiamas dėžutėje.

Purdue universiteto (JAV) rašymo centro puslapį sudaro tokie skyriai, kuriuose pateikiama studentams ir dėstytojams skirta medžiaga³⁴ (pateikiama tik nedidelė dalis skyrių poskyrių pavyzdžių):

- Rašymo procesas
  - Turinio sudarymas
  - Kaip pradėti rašyti
  - Rašto darbo tikslo formulavimas
  - Įvadas, tekstas, išvados
  - ir t.t.
- Rašymas profesiniais, techniniais ir darbo paieškos tikslais
- Bendri akademinio rašymo aspektai
  - Kaip pabrėžti loginius akcentus tekste
  - Kaip sudaryti komentuotas bibliografijas
  - Kaip išvengti plagiato
  - Kaip rašyti esė
  - Skyryba
  - Citavimas, perfrazavimas, apibendrinimas
  - ir t.t.
- Tyrimai ir citavimas
  - Elektroninių šaltinių dokumentavimas
  - Informacijos šaltinių įvertinimas
  - ir t.t.
- Gramatika ir technika
- Anglų k. kaip antroji kalba
- Internetinis raštingumas
- Rašymas socialiniuose moksluose
- Rašymas inžinerijoje
- Literatūrinė analizė ir kritika
- Kūrybinis rašymas
- Mokymas rašyti
- ir t.t.

Šie internetiniai tinklalapiai yra pradiniai informacijos šaltiniai studentams ir kitiems bendruomenės nariams susidūrus su nedideliais sunkumais, kuomet gali užtekti ir rašytinės informacijos. Esant sudėtingesnėms situacijoms ar norint geriau suprasti ir išmokti teisingai rašyti, studentai gali tiesiogiai kreiptis į rašymo laboratorijas ar centrus, kur jiems suteikiama visokeriopa pagalba. Juose dirba tiek profesionalai, tiek savanoriai studentai, jau turintys patirties. Tokius rašymo centrus turi daugelis JAV, Kanados universitetų, kai kurie Europos universitetai.

Be internetinių puslapių, plagiato prevencijai taikomos ir kitos priemonės, ypač norint atkreipti dėmesį ir diskutuoti apie problemą: virtualios paskaitos apie plagijavimą³⁵, įvairūs renginiai (pvz., Londono *City University* universitete vykusi „Plagijavimo supratimo savaitė“³⁶) ir kt.

³³ Devlin M., op. cit.

³⁴ Welcome to the Purdue OWL (Online Writing Lab). Prieiga per: <<http://owl.english.purdue.edu/owl/>>

³⁵ Guertin L. Using virtual lectures to educate students on plagiarism. *First Monday: Peer reviewed journal on the internet*. Prieiga per internetą: <http://www.firstmonday.org/ISSUES/issue10_9/guertin/>.

³⁶ McCall B. Fighting student plagiarism with verifiably new ideas. *Times Higher Education Supplement*; 2006 m. sausio 27 d., Nr. 1727, P. 2-3.

1.4.1.2. Naudoti mokymo ir vertinimo būdus, kurie neskatina ir netoleruoja plagijavimo

R. MacDonald ir J. Carroll³⁷, kalbėdami apie plagijavimo prevenciją, labai akcentuoja vertinimo formų keitimą – jie siūlo daugiau orientuotis į formuojamąjį, nesusijusį su didelėmis pasekmėmis studentams vertinimą (angl. *low-stakes assessment*), o mažiau naudoti įvertinanti, turinti pasekmių studentui vertinimą (angl. *high-stakes assessment*), nes pastarasis verčia studentą bet kokiomis priemonėmis stengtis dėl pažymių. Be to, kaip rodo plagijavimo motyvų apžvalga, užduotys turi būti prasmingos studentui, reikalingas tinkamas dėstytojo požiūris į vertinimą. Akivaizdu, kad norint tai įgyvendinti, reikia atitinkamo dėstytojų švietimo ir ugdymo bei paramos dėstytojams iš institucijų pusės.

Didžiosios Britanijos Jungtinio informacijos sistemų komiteto dokumente, apibendrinančiame keletą darbo grupių, sudarytų iš aukštųjų mokyklų atstovų, išvadas, buvo pastebėta, kad kai kuriose Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo institucijose mažinamas rašto darbų skaičius dalykuose ir grįžtama prie vertinimo egzaminais, kuriuose dažniausiai naudojami testai. Studijos autorių nuomone, tai yra neigiama tendencija, nes tokios vertinimo formos labiau tinka žinių įsiminimo tikrinimui ir prasčiau patikrina kitas išmokimo pakopas³⁸.

Kaip vienas iš vertinimo būdų, padedantis išvengti plagijavimo, naudojamos pačių studentų atliekamos kitų grupės studentų darbų apžvalgos, nes studentai yra suinteresuoti „sugauti“ plagijuojančius kolegas³⁹.

Plagijavimo aspektu problemiškas gali būti ir grupinio darbo vertinimas, nes, kaip minėta tarp plagijavimo motyvų, studentams kyla neaiškumų, kaip pateikti kartu atliktą darbą. Todėl tokio vertinimo užduotys turi būti labai aiškiai apibrėžtos ir studentui turi būti aišku, koks nesąžiningas elgesys (pvz., grupinio darbo rezultatų pateikimas kaip savo vieno) bus vertinamas neigiamai⁴⁰.

1.4.1.3. Sukurti plagijavimo kontrolės procedūras ir priemones, skatinti akademinę etiką

Nors labai didelė reikšmė skiriama plagijavimo prevencijai, taip pat privalo egzistuoti atitinkamos institucinės procedūros ir reguliavimo priemonės. Jų nauda yra ne tik tai, kad jų pagalba kiek įmanoma efektyviau nustatomi plagijavimo atvejai, bet ir demonstruojama, kad plagijavimas nėra toleruojamas⁴¹.

---

³⁷ Macdonald R., Carroll J., op. cit.

³⁸ Chester G., op. cit.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Macdonald R., Carroll J., op. cit.

Universitetai turi pripažinti, kad studentai ateina į aukštąją mokyklą nepakankamai pasiruošę bei rūpintis, kad jie perimtų vakarietišku universitetinių studijų konvencijas bei tvarką. Kitaip sakant, kadangi didelė studentų dalis nemano, jog plagijavimas yra neigiamas reiškinys, institucijos politika turi aiškiai pademonstruoti požiūrį į plagijavimą. Šis uždavinys įgyvendinamas įvardinant tinkamą ir netinkamą akademinę elgesį, t. y., akademinę etiką, bei taikant plagijavimo kontrolės priemones ir nuobaudas už plagijavimą.

Kontrolės ir nuobaudų sistema irgi nėra lengvai įvedama priemonė. Nors plagijavimo aptikimas ir atitinkamų nuobaudų įvykdymas galiausiai yra individualaus vertintojo, susiduriančio su studentų rašto darbais, atsakomybė, jis negali to įgyvendinti nejausdamas paramos ir skatinimo iš institucijos. Tam, kad vertintojas efektyviai aptiktų ir tinkamai reaguotų į plagijavimo atvejus, jis turi žinoti, kaip naudoti plagiato aptikimo strategijas; turi tikėti, kad jis elgiasi teisingai nustatydamas plagiata (o ne neteisingai baudžia studentą, kuris neturėjo galimybių įgyti reikalingų įgūdžių rašymui); turi žinoti, kad nuobaudos procesas bus pakankamai nesudėtingas ir vertinamas institucijos; turi pasitikėti elektronine plagiato aptikimo sistema⁴². Ch. Park patvirtina, kad daugelis dėstytojų užmerkia akis prieš plagiata, nes daugelis iš šių sąlygų nėra įgyvendinamos⁴³.

Problema taip pat kyla dėl to, kad dažnai dėstytojais netinkamai atlikto studento darbo netraktuojama kaip plagiato. Jie atsižvelgia į tai vertindami – sumažina pažymį ar pamini studentui citavimo svarbą. Net jei tai tinka toje situacijoje, kai nuplagijuota teksto dalis sudaro nedidelę rašto darbo dalį ar studentas yra iš žemesniųjų kursų ir neturi patirties, toks požiūris nepakankamai parodo studentui, kad jo ar jos darbe buvo nepriimtinių dalykų⁴⁴.

Be to, kai kurių institucijų dėstytojais susiduria su problema, kad jų institucijos ne visada paremia jų pastangas aptikti plagiatus ir taikyti nuobaudas už plagijavimą. Toks paramos trūkumas pasireiškia nuo pernelyg ilgų procedūrų, reikalingų pritaikyti nuobaudą, iki aukštesnių pareigų darbuotojų nenoro bausti studentus už plagijavimą⁴⁵. Todėl reikalinga, kad institucija turėtų labai aiškia ir kiek įmanoma paprastesnę plagijavimo nagrinėjimo ir nuobaudų skyrimo procedūrą. Vienas efektyvesnių būdų, kurių Carroll teigimu, taiko vis daugiau Didžiosios Britanijos institucijų – specialūs darbuotojai (pareigybė), kurie nagrinėja plagijavimo atvejus.

Naudojant šią sistemą, dėstytojais ir toliau turi stengtis visais būdais atpažinti plagijavimo atvejus, tačiau atradę galima atvejį, jie perduoda nagrinėti jį specialistui, kuris galutinai nusprendžia, ar tai laikytina plagiatu ir parenka nuobaudą iš institucijoje numatytų galimų nuobaudų. Pvz., Oxford Brooks universitete, kuriame tokia sistema veikia jau nuo 2000 m., yra 14

---

⁴² Carroll J., op. cit.

⁴³ Park Ch., *Rebels without a clause: towards an institutional framework for dealing with plagiarism by students. Journal of Further and Higher Education*, 2004, Vol. 28 (3), P. 291-306.

⁴⁴ Carroll J., op. cit.

⁴⁵ Chester G., op. cit.

tokių darbuotojų, vadinamų Akademinių elgesio inspektorais (angl. *Academic Conduct Officer*), paskirstytų po 8 akademinius padalinius. Ši sistema buvo sukurta darbo grupės, kuriai, reaguojant į padidėjusį plagijavimo atvejų skaičių, buvo pavesta išnagrinėti ir pakeisti kovos su plagijavimu politiką. Nagrinėdami atvejį, inspektorai kalbasi su studentu, pokalbio metu kartu su studentu išnagrinėja dėstytojo pateiktą medžiagą, nusprendžia, ar turima informacija leidžia imtis veiksmų, ir jei taip, pasirenka iš penkių galimų pažymio sumažinimo variantų (už darbą ar už visą kursą). Jei inspektorius nusprendžia, kad studento elgesys nusipelno griežtesnės bausmės, atvejis perduodamas nagrinėti didesnei akademinės tvarkos komisijai, veikiančiai pagal nustatytas procedūras. Šie darbuotojai individualiai atvejus nagrinėja iki 10 d. ir tik nedidelė dalis atvejų yra perduodama komisijai⁴⁶.

Atliekant kontrolės funkciją, didelis vaidmuo tenka elektroninėms plagiato aptikimo priemonėms – specialioms kompiuterinėms programoms, leidžiančioms palyginti tekstus ir nurodančioms galimo plagijavimo atvejus. Pasaulyje sukurta nemažai komercinių, plačiai naudojamų elektroninių plagiato aptikimo priemonių (Turnitin, MyDropBox, CopyCatch, Eve, Findsame, Wordcheck⁴⁷), jas kuria ir patys universitetai. Pirmosios jų buvo gana paprastos ir atskiros sistemos, atlikdavusios tik panašių frazių paiešką, jas buvo gana sudėtinga naudoti. Dabar pažangios sistemos, pvz. viena populiariausių ir plačiausiai naudojamų Turnitin, plagiato aptikimą pavertė daug patogesniu, jos yra integruojamos į kitas universitete naudojamas IT sistemas (pvz., nuotolinio mokymo programą WebCT) ir pateikia aiškias, lengvai skaitomas, spalvomis pažymėtas „originalumo ataskaitas“ bei rašto darbų sutapimo procentų įvertinimą⁴⁸.

Nors šių sistemų naudojimas negali visiškai užtikrinti problemos sprendimo, o jų naudojimas nėra priimamas vienareikšmiškai⁴⁹, jos naudojamos daugelyje aukštųjų mokyklų kaip viena iš pagalbinių priemonių. Tyrimai rodo, kad jos iš tikrųjų gali padėti atpažinti plagiata ir sumažinti plagijavimo atvejų⁵⁰.

---

⁴⁶ Carroll J., op. cit.

⁴⁷ Turnitin: <http://www.turnitin.com/static/index.html>, MyDropBox: <http://mydropbox.com/>, CopyCatch.com: <http://www.copycatch.freeserve.co.uk>, Eve: <http://www.CaNexus.com>, findsame.com: <http://www.findsame.com>, Wordcheck: <http://www.wordchecksyste.ms.com>

⁴⁸ Dahl S., op. cit.

⁴⁹ Evans R. Evaluating an electronic plagiarism detection service. *Active Learning in Higher Education*, 2006, Vol. 7(1), P. 87–99.

⁵⁰ Martin D.V. Plagiarism and technology: A tool for coping with plagiarism. *Journal of Education for Business*, Jan/Feb2005, Vol. 80 (3), P.149-152.

Turnitin panaudojimo vertinimas

Siekiant įvertinti *Turnitin* plagiato patikros programinės įrangos efektyvumą ir naudingumą bei studentų požiūrį į tokias sistemas, buvo atliktas tyrimas vienoje Didžiosios Britanijos verslo mokykloje, kurioje naudojama *Turnitin* sistema. Apklausoje dalyvavo 24 magistrantūros studijų studentai. 70,8% (17 studentų) apklaustųjų dideliu tokios sistemos privalumu įvardijo tai, kad darbai gali būti pateikiami elektroniniu būdu ir jiems nereikia atskirai vykti į mokymo įstaigą ir pristatyti popierinį darbą. Taip pat 20 iš jų pažymėjo, kad ir rezultatus norėtų gauti elektroniniu būdu.

Tyrimo metu studentams buvo suteikta galimybė matyti plagiato patikros ataskaitas ir vėliau 83 % pažymėjo, kad jiems patiko arba labai patiko tokia galimybė.

Į klausimą „ar bijojo būti apkaltinti plagiatu dėl pateiktos ataskaitos“ net 62 % atsakė teigiamai. Tačiau šis skaičius neturėtų būti gašdinantis, nes tai studentus gali paskatinti labiau kreipti dėmesį į darbų savarankiškumo, citavimo keliamus reikalavimus ir vengti plagiato. Beveik pusė (13 studentų) apklaustųjų buvo patenkinti, kad *Turnitin* plagijavimą padarė sudėtingesnį. Be to, šios sistemos panaudojimas leido suprasti, kad kažkas yra daroma siekiant sumažinti plagijavimo galimybes⁵¹.

Šios nedidelės apklausos rezultatai rodo, kad plagiato patikros programinė įranga gali būti efektyvi pagalbinė priemonė kovoje su plagiatu. Tokių sistemų naudojimas bent jau iš pradžių studentus atbaido nuo paprasčiausio „grubaus“ plagijavimo ir tai yra pirmas žingsnis siekiant vykdyti plagiato prevenciją.

Tačiau labai svarbu pažymėti, kad plagiato nustatymo programinės įrangos pateikiamos ataskaitos dar nereiškia, jog darbas yra nuplagijuotas. Pateikta ataskaita yra tik pagalbinė priemonė darbą vertinančiam asmeniui siekiant įvertinti galimą plagiato atvejį. Tokios sistemos parodo tik sutampančius teksto fragmentus, kurie gali būti nuplagijuoti, neteisingai pacituoti ar pripažįstami kaip bendrosios žinios. Todėl galutinį įvertinimą, ar (kiek) rašto darbas yra nuplagijuotas, vis tiek priima vertintojas – dėstytojas ar kitas darbuotojas. Tik atitinkamos srities ir plagiato politikos ekspertai gali priimti sprendimus dėl darbo savarankiškumo.

Kaip pažymi didžioji dalis plagiato tematika rašančių autorių bei rekomendacinių dokumentų, tokia programinė įranga yra tik sudedamoji visos plagiato prevencijos politikos dalis. Tik elektroninių plagiato aptikimo sistemų naudojimas, netaikant kitų priemonių, užtikrinančių visuminį požiūrį ir institucijos paramą, yra netinkama praktika ir gali pakenkti studentų motyvacijai

---

⁵¹ Dahl S., op. cit.

bei jų santykiui su savo mokymosi institucija⁵². Ne mažesnis dėmesys turi būti skiriamas plagiato sąvokos, sampratos sklaidai bendruomenėje, aiškiam reglamentavimui, studentų švietimui ir mokymui rašyti rašto darbus, taisyklingam citavimui, bibliografinių šaltinių sąrašų sudarymui⁵³.

1.4.2. Plagijavimo prevencijos politikos aukštojo mokslo institucijose kūrimas

Taigi visuminis modelis numato atsakomybę aukštųjų mokyklų darbuotojams, studentams ir institucijoms. Turi būti vykdoma nuolatinė kokybės priežiūra, užtikrinanti, kad veiktų visi trys politikos elementai, o ne nusvertų vienas kuris elementas (kaip dažniausiai atsitinka – kontrolė ir sankcijos)⁵⁴.

Atitinkamai, institucijoms imantis prevencinės politikos, rekomenduojama atsakyti sau į tokius klausimus⁵⁵:

1. Ar studentai gauna įgūdžių, reikalingų jiems rašant darbus?
2. Ar studentai žino akademinės etikos reikalavimus ir sankcijas už jų nesilaikymą?
3. Ar universitetas skatina akademinę etiką kaip pirminę vertybę tarp studentų ir dėstytojų?
4. Ar atitinkamai ugdomas pedagoginis personalas: atpažinti plagijavimą, imtis reikalingų procedūrų jį aptikus, atitinkamo dėstomų kursų formavimo ir vertinimo formų parinkimo?
5. Ar dėstytojai laikosi institucijos priimtos politikos ir nesiima savavališkų sprendimų?
6. Ar sistemingai renkama informacija apie plagijavimo atvejus (sąmoningo ir ne), kuri leistų vystyti plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką?

Institucijos politika turi apimti visas šias sritis, kad būtų galima pateikti teigiamus atsakymus į šiuos klausimus.

Klausimai, į kuriuos turi atsivėlgti institucijos, norėdamos spręsti plagijavimo problemą, panašiai įvardinti ir JISC dokumente:

1. Darbuotojų mokymas.
2. Studentų mokymas.
3. Institucinės procedūros.
4. Koordinavimo grupės įkūrimas.
5. Vieninga politika.
6. Plagijavimo apibrėžimas.

---

⁵² Carroll J., op. cit.

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Macdonald R., Carroll J., op. cit.

⁵⁵ Ten pat.

7. Elektroninių plagiato aptikimo priemonių integravimas į vertinimo procesą.
8. Elektroninis rašto darbų pateikimas.
9. Teisiniai reikalavimai⁵⁶.

Carroll rekomenduoja, kad institucijoje plagijavimo politikos apžvalga ir kūrimas turi prasidėti nuo literatūros apžvalgos. Jos teigimu, beveik kiekvienas su plagijavimu tarp studentų susidūręs asmuo turi savo asmeninius požiūrius ir patirtį. Tačiau jų asmeninė patirtis gali skirtis nuo bendrų dėsningumų ir priimtų gerosios praktikos.

Taip pat rekomenduojama atlikti tyrimą institucijos viduje, siekiant identifikuoti pačios institucijos darbuotojų požiūrį, aktualius klausimus ir problemas. Tai itin svarbu – nors vidinis tyrimas greičiausiai daugiau ar mažiau pakartos tai, kas jau žinoma iš literatūros, jis turės dvejopą naudą. Pirma, jis padės nustatyti tai institucijai aktualiausias problemas ir pritaikyti sprendimus prie tos institucijos situacijos ir konteksto; antra, padidins tikimybę, kad pokyčiai bus palankiau priimami⁵⁷.

Carroll siūlo sudaryti grupę, į kurią įeitų darbuotojai iš įvairių disciplinų (nes skirsis plagijavimo apibrėžimas ir požiūriai), atliekantys įvairias funkcijas: studijas administruojantys darbuotojai, su studijų kokybės užtikrinimu susiję asmenys, bibliotekininkai ir kt. Šie darbuotojai turi turėti pakankamai žinių apie studijų procesą institucijoje, kad galėtų pasiūlyti realistišką, veikiančią sprendimą⁵⁸.

Priėmus institucijoje plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką, ji turi būti efektyviai pavišinta, kad visi žinotų apie pasikeitimus ir savo atsakomybes⁵⁹.

Vienas iš aktualių, bet sudėtingų klausimų, kuriuos turi išspręsti institucijos, vykdančios plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką, yra teisiniai klausimai. Institucijos turi turėti aiškią politiką, kaip yra traktuojamos studentų autorinės teisės į jų rašto darbus. Jei tokios politikos dar nėra, tai turi būti išnagrinėta kaip vienas iš prioritetinių klausimų. Jei studentams paliekamos jų autorinės teisės, reikia imtis priemonių, kad studentų darbai nebūtų neteisėtai talpinami į duomenų bazę. Pvz., siekiant išvengti tokių problemų, institucijos gali reikalauti iš studentų pasirašyti sutartį dėl autorinių teisių perdavimo, jiems pasirašant studijų sutartį. Jei autorinės teisės atiduodamos universitetui, turėtų būti atskiriamos turtinės ir neturtinės teisės⁶⁰.

Taip pat yra kitų teisinių klausimų, į kuriuos turi būti atsižvelgiama: kokių ir kiek reikia įrodymų, kad darbas būtų pripažintas nuplagijuotu (pvz., kai kurios institucijos reikalauja, kad būtų pateiktas originalo tekstas, kitos orientuojasi į civilinės teisės normas, pagal kurias rezultatas gali

---

⁵⁶ Chester G., op. cit.

⁵⁷ Carroll J., op. cit.

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Chester G., op. cit.

būti nulemtas pagal tikimybę); būtinybė laikytis žmogaus teisių reikalavimų dėl sąžiningo, nuoseklaus ir skaidraus atvejų nagrinėjimo; ir kt.⁶¹

1.4.3. Plagijavimo prevencijos politika: nacionalinės iniciatyvos

Be to, svarbus ir išorinių kokybės priežiūros institucijų bei kitų aukštesnio lygio institucijų vaidmuo, nes jos gali prisidėti skatindamos akademinę etiką, siūlydamos plagijavimo problemos sprendimo modelius bei teikdamos reikalingą paramą. Pvz., Didžiojoje Britanijoje veikia bent 3 nacionalinės institucijos, kurių veikla visiškai ar iš dalies skirta plagijavimo prevencijos ir kontrolės politikos formavimui ir įgyvendinimui (žr. dėžutę).

Nacionalinė plagijavimo prevencijos politika reikalinga ne tik tam, kad auštojo mokslo institucijoms būtų lengviau įsidiesti plagijavimo prevencijos politikos priemonės, kad jos gautų konsultacijų ir parengtų sprendimų, bet ir tam, kad būtų pripažįstama, jog plagijavimas yra plačiai paplitusi problema, kad institucijos nesibaimintų imtis priemonių bei skelbti savo statistiką apie plagijavimą.

Didžiosios Britanijos nacionalinės institucijos, susijusios su plagijavimo prevencijos politika

Jungtinis informacijos sistemų komitetas (angl. *Joint Information Systems Committee*) 2001 m. finansavo Elektroninio plagiato aptikimo projektą, skirtą sukurti kovos su internetiniu plagijavimu strategijas bei priemones. Projekto ataskaitoje nagrinėjamos ne tik elektroninių plagiato aptikimo sistemų klausimai, bet ir bendresni plagijavimo politikos klausimai⁶². Projektas prisidėjo ir prie institucinių plagijavimo politikos priemonių, nes jo puslapyje buvo pateikti gerosios praktikos pavyzdžiai, atliekamas su plagijavimo politika susijusių asmenų informavimas, skatinami veiksmai rengiant seminarus, konferencijas ir sukūrus el. pašto konferenciją, inicijuojami tyrimai tam tikrose srityse, sukurta audito priemonė. Komiteto pastangomis elektroninė plagijavimo patikros priemonė Turnitin yra prieinama visoms DB institucijoms, o jos naudojimas, nors jam ir reikėjo laiko įsibėgėti, yra laikomas sėkmingu ir naudingu⁶³.

Kokybės užtikrinimo agentūra (angl. *Quality Assurance Agency*) vertinimo ir plagijavimo klausimus yra įtraukusi į gerosios praktikos gaires, o vertinimui skirtos gairės konkrečiai nurodė institucijoms reikalavimą užtikrinti, kad vertinimas būtų patikimas ir aiškiai apibrėžtas. Institucijų auditai (vertinimai) dabar apima ir plagijavimo aspektą – kaip institucijos laikosi vertinimui

⁶¹ Carroll J., op. cit.

⁶² *Plagiarism detection and prevention*: Final report on the JISC electronics plagiarism detection project. Prieiga per internetą: <http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/plagiarism_final.pdf>.

⁶³ Carroll J., op. cit.

(egzaminavimui) keliamų reikalavimų⁶⁴. Agentūra sukūrusi Etikos kodeksą akademinės kokybės ir standartų užtikrinimui aukštajame moksle, kuriame, be kita ko, teigiama, kad institucijos turėtų turėti efektyvius mechanizmus, skirtus kovoti su vertinimo reikalavimų pažeidimais ir apeliacijoms dėl vertinimo sprendimų⁶⁵.

Taip pat veikia Patariamoji plagijavimo tarnyba (angl. *Plagiarism Advisory Service*), kurią finansuoja Jungtinis informacijos sistemų komitetas. Tarnyba teikia bendras konsultacijas ir gaires visais plagijavimo prevencijos ir aptikimo aspektais institucijoms, dėstytojams ir studentams. Tarnyba propaguoja visuminį požiūrį į plagijavimo prevenciją, apimančią institucijų politiką ir procedūras, dėstymą ir studijų įgūdžius. Šis požiūris įgyvendinamas tokia Tarnybos veikla: ieškant ir viešinant gerosios praktikos pavyzdžius; pateikiant ir vertinant tinkamos mokymosi medžiagos šaltinius; palaikant elektroninį diskusijų forumą, skirtą skatinti žinias apie plagijavimą ir diskusijas; organizuojant regioninius mokomuosius seminarus, skirtus propaguoti prevencijos ir kontrolės priemones; suteikiant prieigą prie TurnitinUK plagiato aptikimo programinės įrangos⁶⁶. Viena iš Tarnybos veiklų – 2004 m. paskelbta institucinio audito metodinė priemonė, skirta padėti aukštojo mokslo institucijoms imtis veiksmų sprendžiant plagijavimo problemą⁶⁷.

---

⁶⁴ Carroll J., op. cit.

⁶⁵ Macdonald R., Carroll J., op. cit.

⁶⁶ JISC Plagiarism Advisory Service – About. Prieiga per internetą: <<http://www.jiscpas.ac.uk/apppage.cgi>>

⁶⁷ Macdonald R., Carroll J., op. cit.

2. REKOMENDACIJOS DĖL PLAGIJAVIMO PREVENCIJOS IR KONTROLĖS PRIEMONIŲ LIETUVOJE

Kol kas Lietuvoje nėra vieningos nacionalinės politikos plagijavimo atžvilgiu, taip pat nėra tyrimų, kurie padėtų įvertinti tikrąjį plagijavimo mastą bei kitus aspektus. Tačiau akivaizdu, kad problema egzistuoja – tai rodo internetinių rašto darbų talpyklų populiarumas, išaiškinami plagijavimo atvejai, su kuriais susiduria atskiri dėstytojai ar baigiamųjų darbų gynimo komisijos, atvirai skelbiami pasiūlymai už mokestį parašyti įvairiausio pobūdžio rašto darbus. Yra kilę plagijavimo „skandalų“, susijusių su aukštųjų mokyklų vadovėliais ar kai kurių visuomenei žinomų asmenų baigiamaisiais darbais.

2007 m. birželio 14 d. įvyko Lietuvos Respublikos prezidento organizuota apskritojo stalo diskusija „Akademinio sąžiningumo link: kaip įveikti plagiata mokslė?“. Viešai paskelbtuose diskusijos apibendrinime ir siūlymuose pripažįstama itin neigiama plagijavimo įtaka Lietuvos mokslo sistemos efektyvumui bei teigiama, kad Lietuvoje „plagiatas yra giliai įsišaknijusi problema, kurios mastas auga ir apima visas mokslo sritis bei institucijas; apima visas tyrimų ir studijų pakopas (mokslininkus, doktorantus, studentus)“, bet „akademinė bendruomenė tik dalinai plagiata pripažįsta kaip problema; akademinė bendruomenė ir administracija menkai kontroliuoja galimas plagiavimo praktikas“.

Kalbant konkrečiai apie plagijavimą tarp studentų, yra studentų švietimo apie akademinę etiką ir plagijavimą elementų: daugumoje studijų programų yra studijų įvado ar pan. dalykai, kuriuose studentams išdėstomi ir akademinio rašymo principai. Kita vertus, tokio pobūdžio kursai yra atsiradę ne dėl susirūpinimo dėl plagijavimo, o egzistuoja tradiciškai, siekiant suteikti studijoms reikalingų pagrindinių žinių bei ugdyti bendruosius studijoms reikalingus įgūdžius. Bet kuriuo atveju, nesant platesnių tyrimų, sunku įvertinti tų kursų efektyvumą.

Kai kurios aukštosios mokyklos taip pat yra priėmusios įvairius akademinės veiklos kodeksus, kuriuose kalbama ir apie akademinį sąžiningumą, minimas plagijavimas: kai kur jie yra bendri ir darbuotojams, ir studentams, kai kur egzistuoja kodeksai, skirti studentams. Net ir tais atvejais, kai kodekse yra minimas plagijavimas, jis apibrėžiamas gana lakoniškai. Pvz., Vilniaus universiteto Akademinės veiklos kodekse pateikiamas trumpas plagijavimo apibrėžimas („svetimų idėjų pateikimas kaip savų“) ir pateikti du būdingi plagijavimo atvejai: „kai svetimas tekstas pateikiamas be citavimo ženklų – kabučių arba kitokio pobūdžio išskyrimo iš viso teksto (pvz. atskira pastraipa, kursyvu); kai perpasakojama arba cituojama svetima idėja, iliustracinė medžiaga ar duomenys nenurodant šaltinio“.

Taigi kol kas plagijavimo prevencijos ir kontrolės politika Lietuvoje neegzistuoja, vykdomi tik pavieniai atskirų aukštųjų mokyklų ar netgi atskirų asmenų veiksmai. Turbūt didžiausia

iniciatyva plagijavimo kontrolės srityje yra Vilniaus universiteto (VU) 2006–2008 m. vykdytas ES struktūrinių fondų remtas projektas „Žinių ir specialiųjų kompetencijų vertinimo sistemos vystymas, įkuriant Vilniaus universiteto Egzaminavimo centrą“ (BDP 2.4 priemonė). Viena iš projekto krypčių buvo programinės įrangos, galinčios aptikti galimus plagijavimo atvejus (identifikuoti sutampančius dokumentų teksto fragmentus), sukūrimas ir jos integravimas į VU informacinę studijų sistemą. Programinė įranga buvo sukurta, jos branduolys (rašto darbų tikrinimas tarpusavyje ir sutampančių teksto fragmentų rodymas) veikia patikimai.

Nuo 2005 metų VU duomenų bazėje kaupiami baigiamieji bakalauro ir magistro pakopos darbai (visų fakultetų). Nuo 2007 m. pradėti kaupti ir kursiniai bakalauro pakopos darbai (keturių projekte dalyvavusių fakultetų, artimiausiu metu darbus pradės kelti ir kiti fakultetai). Plagiato patikra atliekama tarp visų šių darbų. Kol kas vienas didžiausių šios sistemos trūkumų – tai, kad ji tikrina tarpusavyje tik į VU informacinės sistemos rašto darbų duomenų bazę įvestus darbus.

Aukštųjų mokyklų (šiuo metu dalies aukštųjų mokyklų dalyvauja tik atskiri fakultetai) studentų rašto darbai kaupiami Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos (eLABa) elektroninių dokumentų duomenų bazėje. Šios Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos (eLABa) steigimas buvo įtvirtintas LR švietimo ir mokslo ministro 2006-07-14 įsakymu Nr. ISAK-1506, kuriuo buvo patvirtinti eLABa nuostatai, duomenų teikimo, įkėlimo, saugojimo ir naudojimo tvarka, sistemos finansavimas bei duomenų apsaugos reikalavimai⁶⁸. Ši sistema pradėta kurti Kauno technologijos universitete (KTU) vykdant ES struktūrinių fondų remiamus projektus „Lietuvos virtuali biblioteka bei visateksčių dokumentų duomenų bazės sukūrimas“ ir „Lietuvos mokslo ir studijų e-dokumentų kaupimas ir pateikimas skaitytojams“ (2005 – 2008 m., BDP). Šioje elektroninių dokumentų duomenų bazėje yra sukurtos 6 teminės kolekcijos (VDDB): knygos ir jų dalys, mokslo žurnalai ir straipsniai, konferencijos ir konferencijų medžiaga, mokslinės ataskaitos, magistro baigiamieji darbai ir daktaro disertacijos, humanitarinių ir socialinių mokslų empiriniai duomenys.

Taigi logiškas plagijavimo kontrolės sistemos plėtros žingsnis – integruoti plagiato patikros programinę įrangą į visos Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų duomenų bazę, kad būtų lyginami tarpusavyje visų aukštųjų mokyklų rašto darbai, kiti eLABa talpykloje saugomi elektroniniai dokumentai, bei įtraukti į lyginamų tekstų duomenų bazę interneto resursus. Tik tokiu atveju sistema galės būti iš tikrųjų efektyvi, nes neleis pasisavinti darbų ar jų fragmentų, parašytų kitose aukštosiose mokyklose, bei neleistinai kopijuoti tekstų iš interneto.

---

⁶⁸ Dėl Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos (eLABa) įsteigimo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. ISAK-1506. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 81-3212.

Toliau, remiantis užsienio šalių patirties apžvalga ir kai kurių studijos autorių patirtimi dirbant su VU įdiegta plagiato patikros programine įranga, pateikiamos rekomendacijos dėl plagijavimo prevencijos ir kontrolės politikos Lietuvoje bei plagiato patikros schema, kuri būtų tinkama naudoti eLABa sistemoje. Pabaigoje pateikiami reikalavimai programinei įrangai, atsižvelgiant į jos vystymo uždavinius artimiausiu metu.

2.1. Rekomendacijos plagijavimo prevencijos ir kontrolės politikai

2.1.1. Plagijavimo tyrimų Lietuvoje poreikis

Atlikti plagijavimo paplitimo, priežasčių ir motyvų tarp Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų tyrimą

Norint mažinti plagijavimo mastą ir vykdyti veiksmingą plagijavimo politiką, reikia kuo tiksliau žinoti priežastis ir motyvus, skatinančius studentus plagijuoti, taip pat nustatyti plagijavimo paplitimą ir dažniausiai naudojamas plagijavimo formas. Kaip rodo užsienio studentų tyrimų duomenys, plagijavimą lemia ne tik paprasčiausias nesąžiningumas, bet ir rašto darbų rašymo įgūdžių trūkumas, netinkamas dėstytojų požiūris, nemotyvuojantis sąžiningo mokymosi, ir kiti veiksniai, o tai reiškia, kad plagijavimo problemą reikia spręsti ne tik kontrolės, bet ir prevencijos priemonėmis. Tačiau kiekvienoje šalyje gali būti šiek tiek skirtingų motyvų, be to, motyvai gali būti skirtingai pasiskirstę pagal svarbumą. Lietuvoje iki šiol nėra buvę panašaus tyrimo, nežinomi ir plagijavimo mastai. Todėl būtina atlikti Lietuvos studentų tyrimą ir vykdyti plagijavimo prevenciją, nukreiptą į plagijavimo priežasčių ir motyvų šalinimą.

Atlikti Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojų požiūrio į plagijavimo problemą ir taikomos plagijavimo kontrolės praktikos tyrimą

Kaip rodo užsienio tyrimų duomenys, vienas iš veiksnių, galinčių paskatinti studentus plagijuoti rašto darbus, yra netinkamas dėstytojų ir visos švietimo sistemos požiūris, nemotyvuojantis sąžiningo mokymosi ir neskatinantis laikytis akademinės etikos. Nors egzistuoja sankcijos už nesąžiningą akademinį elgesį, Lietuvoje trūksta jų taikymo praktikos. Pvz., pasitaiko atvejų, kai žinomas plagijavimo faktas, bet dėl vieno ar kitų priežasčių netaikomos atitinkamos sankcijos. Todėl, norint vykdyti plagijavimo prevenciją ir kontrolę, reikia iširti Lietuvos dėstytojų požiūrį į plagijavimo problemą: kiek jie susiduria su plagijavimu; ar skatina studentus laikytis akademinio sąžiningumo; ar taiko sankcijas už nesąžiningą akademinį elgesį, jei ne, kodėl; kiek jų institucijos ir padaliniai skatina vykdyti plagijavimo prevenciją ir kontrolę bei taikyti atitinkamas sankcijas; ir pan. Toks tyrimas leistų į plagijavimo prevencijos politiką įtraukti ir dėstytojų švietimo

programas bei administracijoms skirtas priemonės, ir taip vykdyti išsamesnę plagijavimo politiką, nukreiptą į visas susijusias tikslines grupes.

Atlikti plagiato sąvokos, aktualių autorinių teisių klausimų studiją

Vienas iš aktualių, bet sudėtingų klausimų, kuriuos turi išspręsti institucijos, vykdančios plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką, yra teisiniai klausimai. Klausimai susiję visų pirma su plagiato apibrėžimu – teisinių klausimų studijos rezultatas turėtų būti rekomenduotinas plagiato apibrėžimas, kuriuo galėtų naudotis institucijos, atsižvelgdamos į institucijos bei įvairių mokslo sričių specifiką. Kiti klausimai yra susiję su studentų autorinių teisių į jų rašto darbus traktavimu ir reikalingomis priemonėmis, kad studentų darbai nebūtų neteisėtai talpinami į duomenų bazę. Kiti klausimai: kokių ir kiek reikia įrodymų, kad darbas būtų pripažintas plagiatu; būtinybė laikytis žmogaus teisių reikalavimų dėl sąžiningo, nuoseklaus ir skaidraus atvejų nagrinėjimo; ir kt. Atlikus tokią teisinių klausimų studiją, mokslo ir studijų institucijos gautų svarią pagalbą, kurdamos plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką.

2.1.2. Plagijavimo politikos lygmenys ir kryptys

Įkurti nacionalinio lygmens plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką koordinuojančią, patariančią instituciją

Institucija turėtų:

- kaupti ir teikti plagijavimo prevencijai reikalingą informaciją studentams ir dėstytojams;
- kaupti ir viešinti gerosios praktikos pavyzdžius;
- organizuoti mokomuosius seminarus ir konferencijas;
- inicijuoti diskusijas visuomenėje ir tarp mokslo ir studijų institucijų plagijavimo klausimais;
- vykdyti tyrimus, reikalingus plagijavimo politikos vykdymui;
- užmegzti ryšius su kitų šalių plagijavimo politiką vykdančiomis institucijomis, siekiant perimti užsienio šalių patirtį;
- ji taip pat galėtų koordinuoti elektroninės plagiato patikros sistemos naudojimą, palaikymą ir plėtrą.

Tokios nacionalinės institucijos įkūrimas paskatintų mokslo ir studijų institucijas vykdyti plagijavimo prevenciją ir kontrolę, nes parodytų, kad su šia problema susiduria visos aukštosios mokyklos, o jos teikiamos paslaugos ir konsultacijos padėtų atskiroms mokslo ir studijų institucijoms suformuluoti savo vidinę plagijavimo politiką.

Siūlome, kad tokia institucija būtų sukurta kaip mokslo ir studijų institucijų bei studijas prižiūrinčių institucijų asociacija plagijavimo prevencijos ir kontrolės tikslams. Jos veikla būtų finansuojama iš valstybės lėšų, asociacijoje dalyvaujančių institucijų indėlių, jos pačios vykdomų iš išorinių lėšų finansuojamų projektų bei kitų lėšų.

Alternatyvi tokios institucijos forma – Studijų kokybės vertinimo centro (SKVC) padalinys, finansuojamas iš SKVC skiriamų bei išorinio projektinio finansavimo lėšų.

Studijų institucijose planuoti ir vykdyti plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką

Kaip rodo užsienių šalių patirtis ir praktika, geriausi kovos su plagijavimu rezultatai pasiekiami institucijose vykdant vieningą, apgalvotą plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką, kai plagijavimo faktų nustatymas ir nuobaudų skyrimas nėra laikoma tik dėstytojo atsakomybe, bet jis gauna visą tam reikalingą paramą, priemones ir pagalbą. Instituciniame lygmenyje plagijavimo prevencijos ir kontrolės politika reikalinga dėl keleto priežasčių: tam, kad apskritai galėtų būti vykdoma plagijavimo prevencija, nes jos neatliks pavieniai dėstytojai ar net padaliniai; kad plagijavimo kontrolė (aptikimas) nebūtų paliekama dėstytojo atsakomybei; siekiant institucijose aiškiai pademonstruoti, kad plagijavimas nėra toleruojamas.

Institucijų politika reikalinga ir dėl to, kad, kaip rodo užsienio šalių patirtis bei studijos rengėjų darbo aukštojoje mokykloje patirtis, dėstytojai dėl laiko sąnaudų ar kitų priežasčių nėra linkę atlikti visą nuobaudų už plagijavimą procedūrą ir dažnai tik atsižvelgia į plagijavimo faktą mažindami įvertinimą, liepdami perdaryti darbą, o ne bausdami už plagijavimą kaip studijų tvarkos pažeidimą. Todėl institucijos turi peržiūrėti taikomą nuobaudų už plagijavimą skyrimo tvarką, pageidautina, prieš tai atlikusios vidinį tyrimą apie plagijavimo paplitimą ir dėstytojų požiūrį į plagijavimą.

Galimas sprendimo būdas – specialios pareigybės, skirtos plagijavimo atveju nagrinėjimui, įvedimas arba tokios funkcijos priskyrimas kažkuriai iš esamų pareigybių, kai dėstytojas, aptikęs plagiata, perduoda atvejį tam darbuotojui ir toliau neturi pats atlikti visų procedūrinių veiksmų. Toks siūlymas paremtas Didžiosios Britanijos universitetų pavyzdžiu, detaliau aprašytu šios studijos 1.4.1.3. skyriuje „Sukurti plagijavimo kontrolės procedūras ir priemones, skatinti akademinę etiką“.

Institucijos, kurdamos plagijavimo ir prevencijos politiką, turi atsakyti į tokius klausimus ir taikyti atitinkamas priemones:

1. Ar studentai gauna įgūdžių, reikalingų jiems rašant darbus?
2. Ar studentai žino akademinės etikos reikalavimus ir sankcijas už jų nesilaikymą?
3. Ar universitetas skatina akademinę etiką kaip pirminę vertybę tarp studentų ir dėstytojų?

4. Ar atitinkamai ugdomas pedagoginis personalas: atpažinti plagijavimą, imtis reikalingų procedūrų jį aptikus, atitinkamo dėstomų kursų formavimo ir vertinimo formų parinkimo?
5. Ar dėstytojai laikosi institucijos priimtą politikos ir nesiima savavališkų sprendimų?
6. Ar sistemingai renkama informacija apie plagijavimo atvejus (sąmoningo ir ne), kuri leistų vystyti plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką?

Siekiant paskatinti aukštąsias mokyklas vykdyti plagijavimo prevencijos ir kontrolės politiką, taip pat rekomenduojame SKVC taikyti plagijavimo prevencijos priemonių vykdymą kaip vieną iš studijų institucijų kokybės vertinimo rodiklių. Tai atitinka SKVC funkcijas, nes plagijavimo prevencija ir politika užtikrina kokybiškesnius rašto darbus bei patikimesnį jų vertinimą.

Vykdyti visapusę plagijavimo politiką, apimančią ne tik plagijavimo kontrolę, bet ir prevenciją

Kaip rodo užsienio šalių patirtis, plagijavimo problemos sprendimas įmanomas tik vykdant visapusę plagijavimo politiką, apimančią ne tik plagijavimo kontrolę ir nuobaudas, bet ir studentų švietimą bei tinkamų vertinimo formų taikymą.

Užsienio šalių tyrimų rezultatai rodo, kad tik nedidelė dalis studentų plagijuoja sąmoningai, o didžiausia dalis plagiatų atsiranda nesąmoningai, nes studentai neturi pakankamai įgūdžių rašyti teisingai cituodami arba jiems nepakankamai aišku, kas yra plagiatas. Kiti plagijavimo motyvai susiję su laiko trūkumu, motyvacijos mokytis trūkumu ir kt. Labai svarbu, kad plagijavimą gali paskatinti ir netinkamas dėstytojų elgesys ir nuostatos: studentai plagijuoja, jei nesupranta užduočių, užduotis atrodo neprasminga, jei mano, kad dėstytojai neskiria pakankamo dėmesio darbų vertinimui arba mano, kad yra nedidelė rizika būti pagautiems, o nuobaudos yra palyginti švelnios. Tačiau pastaruoju metu plagijavimą neabejotinai skatina ir tiesiog didesnės galimybės plagijuoti, kurias teikia internetas.

Atsižvelgiant į plagijavimo motyvų įvairovę ir sudėtingumą, užsienio literatūroje ir rekomendacijose plagijavimo politikai apibendrintai išskiriamos tokios privalomos plagijavimo politikos kryptys:

1. Užtikrinti, kad studentai turėtų atitinkamos informacijos ir įgūdžių, reikalingų akademiškam požiūriui į mokymąsi:

- 1) įgūdžius, reikalingus sąžiningam mokymuisi: studentai turi turėti galimybę išmokti rašyti rašto darbus bei gauti atitinkamą pagalbą;

2) informaciją ir įgūdžius, reikalingus laikytis autorinių teisių, tinkamai naudoti ir dokumentuoti intelektualinę medžiagą.

2. Mokymo programos ir vertinimas turi užtikrinti, kad juose yra ugdomi įgūdžiai, o vertinimo formos neskatina ir netoleruoja plagijavimo.

3. Skatinti akademinę etiką bei sukurti plagijavimo kontrolės procedūras ir priemones.

Taigi pabrėžtinai rekomenduojama vykdyti ne tik plagijavimo kontrolę, bet ir plagijavimo prevencijos priemones, apimančias studentų ir dėstytojų švietimą.

2.1.3. Plagijavimo prevencijos priemonės

Stiprinti studentų gebėjimus rašyti darbus ir laikytis citavimo kultūros, skatinant institucijose kurti rašymo pagalbos centrus

Viena iš studentų mokymo rašyti ir rašyti neplagijuojant formų yra specialios paskaitos ir konsultacijos. Reikia užtikrinti, kad tokios paskaitos būtų vykdomos visose studijų institucijose ir kad jose būtų kreipiamas ypatingas dėmesys studentų mokymui apie tinkamą rašto darbo rašymą bei akademinės etikos skatinimui.

Taip pat rekomenduojame taikyti kitą užsienio šalyse plačiai paplitusią priemonę – studijų institucijose steigti rašymo pagalbos centrus. Tai yra atskiri universitetų padaliniai, savo interneto puslapiuose teikiantys su rašto darbų rašymu susijusią informaciją, teikiantys konsultacijas konkrečiais klausimais žodžiu ir raštu. Jie yra itin svarbi pagalba studentui, nes leidžia gauti konsultacijas tada, kai reikia, ir gauti atsakymus į konkrečius klausimus su konkrečiais pavyzdžiais, skirtingai nuo bendro pobūdžio įvadinųjų paskaitų. Rekomenduojama, kad Lietuvos mokslo ir studijų institucijos pradėtų įsteigti tokius rašymo centrus, o nacionaliniu lygiu būtų skatinamos ir gautų paramą jų steigimui.

Stiprinti dėstytojų švietimą apie plagijavimą

Plagijavimo prevencija apima ir dėstytojų švietimą – dėstytojai turi būti mokomi plagiato atpažinimo būdų, informuojami apie elektronines plagiato aptikimo priemones, mokomi ir skatinami jomis naudotis, įtraukiami į diskusijas apie plagijavimą, skatinami tinkamai organizuoti vertinimą ir formuluoti rašto darbų užduotis. Dėstytojai turėtų suprasti, kad jų netinkamas požiūris taip pat gali skatinti plagijavimą. Dėstytojų švietimo priemonės gali būti įtraukiamos į bendras plagijavimo prevencijos programas, tai galėtų atlikti pačios institucijos arba nacionalinė patariamoji institucija.

Skatinti akademinę etiką, visose studijų institucijose priimant akademinės etikos kodeksus ir skatinant jų laikymąsi

Taip pat turi būti ir toliau skatinama studijų kokybė ir akademinė etika. Kadangi plagijavimas yra susijęs su bendromis studijų kokybės problemomis (dėstytojų požiūriu, sąžiningo studijavimo motyvacijos stoka), jo mastas priklauso ir nuo bendros studijų situacijos bei studijų kokybės lygmens šalyje. Tačiau yra būtina ir specialiomis priemonėmis ugdyti akademinę etiką. Minimali priemonė akademinės etikos skatinimui – institucijos turi turėti akademinės veiklos kodeksus, kuriuose būtų apibrėžiama plagiato sąvoka, skleisti informaciją apie juos bei siekti, kad jų būtų laikomasi.

2.1.4. Plagijavimo kontrolės priemonės: elektroninė plagiato patikros sistema ir jos vieta plagijavimo politikoje

Sudaryti galimybę visoms studijų institucijoms naudotis elektronine plagiato patikros sistema

Visos Lietuvos studijų institucijos turi siekti pradėti naudotis elektronine plagiato patikros sistema, kad būtų galima geriau nustatyti plagiato atvejus, o studentai matytų, kad plagiatas yra netoleruojamas. Tačiau ši sistema neturėtų būti laikoma vienintele sprendimo priemone ir turi būti derinama su švietimo ir prevencijos priemonėmis.

Kaip rodo Didžiosios Britanijos patirtis, kur visos aukštosios mokyklos turi prieigą prie Turnitin sistemos, visos šalies aukštojo mokslo institucijos gali naudotis ta pačia plagiato patikros programine įranga. Lietuvoje kol kas vienintelis VU yra įsidiėgęs elektroninę plagiato aptikimo sistemą (toliau – VU EPAS), todėl tikslinga toliau vystyti sistemą ir jos pagrindu kurti Lietuvos elektroninę plagiato aptikimo sistemą (toliau EPAS).

Pasiekti, kad į plagiato patikrai naudojamą EPAS elektroninių dokumentų atspaudų talpyklą būtų įtraukti visų Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų rašto darbai ir visi kiti Lietuvoje naudojami elektroninių dokumentų šaltiniai.

Įtraukti visas aukštąsias mokyklas į elektroninio plagiato aptikimo projektą galima siekiant jų įsijungimo į asociaciją. Taip pat verta apsvarstyti galimybę įtraukti atitinkamą nuostatą Aukštojo mokslo įstatyme. Kartu galima apsvarstyti galimybę suteikti viešą prieigą prie visų aukštųjų mokyklų baigiamųjų darbų, nes taip būtų užtikrinamas didesnis kvalifikacinių laipsnių suteikimo viešumas ir skatinama baigiamųjų darbų kokybė.

Tam, kad plagiato patikra būtų efektyvi, būtina, kad EPAS būtų galima atlikti patikrą tarp visų studijų institucijų rašto darbų bei kitų mokslinių šaltinių. Tai bus daroma eLABa ar kitų institucijų, kaupiančių elektroninius dokumentus, pagrindu⁶⁹.

Pasiekti, kad į plagiato patikrai naudojamų EPAS elektroninių dokumentų atspaudų duomenų bazę būtų talpinami ir plagiato aptikimo sistema tikrinami visų lygių aukštųjų mokyklų rašto darbai

Siekiant kuo platesnės plagiato kontrolės, būtina siekti, kad į plagiato patikrai naudojamų rašto darbų atspaudų duomenų bazę būtų talpinami ir plagiato aptikimo sistema patikrinami ne tik baigiamieji magistro darbai ir daktaro disertacijos, bet ir baigiamieji bakalauro pakopos darbai bei kursiniai (ar semestriniai) darbai. Kaip rodo užsienio šalių patirtis, tarp žemesniųjų pakopų studentų plagijavimas yra labiau paplitęs, todėl EPAS turi apimti ir žemesnio lygmens rašto darbus. Jei pavyktų pasiekti, kad visi Lietuvoje rengiami kursiniai ir kiti darbai būtų įkeliami į plagiato patikrai naudojamų darbų atspaudų duomenų bazę (talpyklą) ir būtų tikrinamas jų autentiškumas, smarkiai sumažėtų internetinių rašto darbų talpyklų naudojimas. Apskritai, kuo daugiau darbų bus sukaupta šioje talpykloje, tuo didesnis bus plagiato patikros efektyvumas. Nors įtraukiami į EPAS, žemesnio lygmens darbai gali likti neprieinami viešai (žr. paaiškinimą 68 išnašoje).

Prijungti EPAS prie žiniatinklio resursų, taip, kad EPAS lygintų darbus ne tik su rašto darbų atspaudų duomenų bazėje esančiais kitais rašto darbais, bet ir su internete prieinamais tektais

Kadangi vienas dažniausių plagijavimo šaltinių yra internete prieinami tekstai, yra būtina į EPAS įtraukti ir internete laisvai prieinamus tekstus. Tokią funkciją turi dauguma užsienio šalyse naudojamų elektroninių plagiato patikros sistemų.

Sukurti EPAS prieigą per žiniatinklį, kad ją būtų galima naudoti atskirai nuo aukštųjų mokyklų informacinių sistemų ar eLABa

---

⁶⁹ EPAS – elektroninė plagiato aptikimo (atpažinimo) patikros sistema, kurios pagalba tarpusavyje tikrinami rašto darbai ir parodomas sutapimo laipsnis tarp skirtingų darbų. EPAS elektroninių dokumentų atspaudų talpykloje esantys darbai nėra prieinami viešai, jie tik naudojami plagiato patikrai. eLABa – Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinė sistema, teikianti viešą prieigą prie rašto darbų pagal nurodytus darbų prieigos statusus. Integravus EPAS ir eLABa, būtų galima atlikti plagiato patikrą tarp visų eLABa talpykloje esančių darbų, nekeičiant jų prieigos statuso, t.y., neviešinant jų turinio, išskyrus atvejus, kai to reikia galimo plagiato fakto nagrinėjimui. Taigi EPAS ir eLABa integravimas nekeičia pastarosios sistemos paskirties, nes EPAS tik „pasinaudoja“ eLABa kaip papildomų tekstų šaltiniu.

Sukūrus tokią prieigą, būtų dar plečiamas tikrinamų rašto darbų kiekis, nes dėstytojais galėtų patikrinti referatus ir kitus rašto darbus, turėdami jų elektronines versijas, kurių studentai neprivalo patys įkelti į eLABa ar kitas talpyklas.

2.2. Lietuvos ETD dokumentų patikros schema ir taisyklės

Kuriant Lietuvos ETD (elektroninių tezių ir disertacijų) dokumentų patikros schemą ir taisykles, remiamasi prielaida, kad pati elektroninė plagiato patikros sistema negali pateikti išvados, ar darbas yra plagiatas.

Pirma, sutapimų procentai nerodo plagiato fakto, tik sutapimų laipsnį, o sutapimai gali atsirasti dėl įvairių priežasčių ir nebūtinai traktuojami kaip plagiatas. Tą aiškiai patvirtina VU įdiegtos plagiato patikros sistemos naudojimo patirtis. Kiekvienu atveju dėstytojas ar kitas atsakingas asmuo turi peržiūrėti ir nuspręsti, ką reiškia tie sutapimai – ar tai tyčinis plagiatas, ar netinkamas citavimas, ar studentas panaudojo dalį savo paties ankstesnių metų darbų ir kt. – ir ar darbą galima laikyti visišku ar daliniu plagiatu.

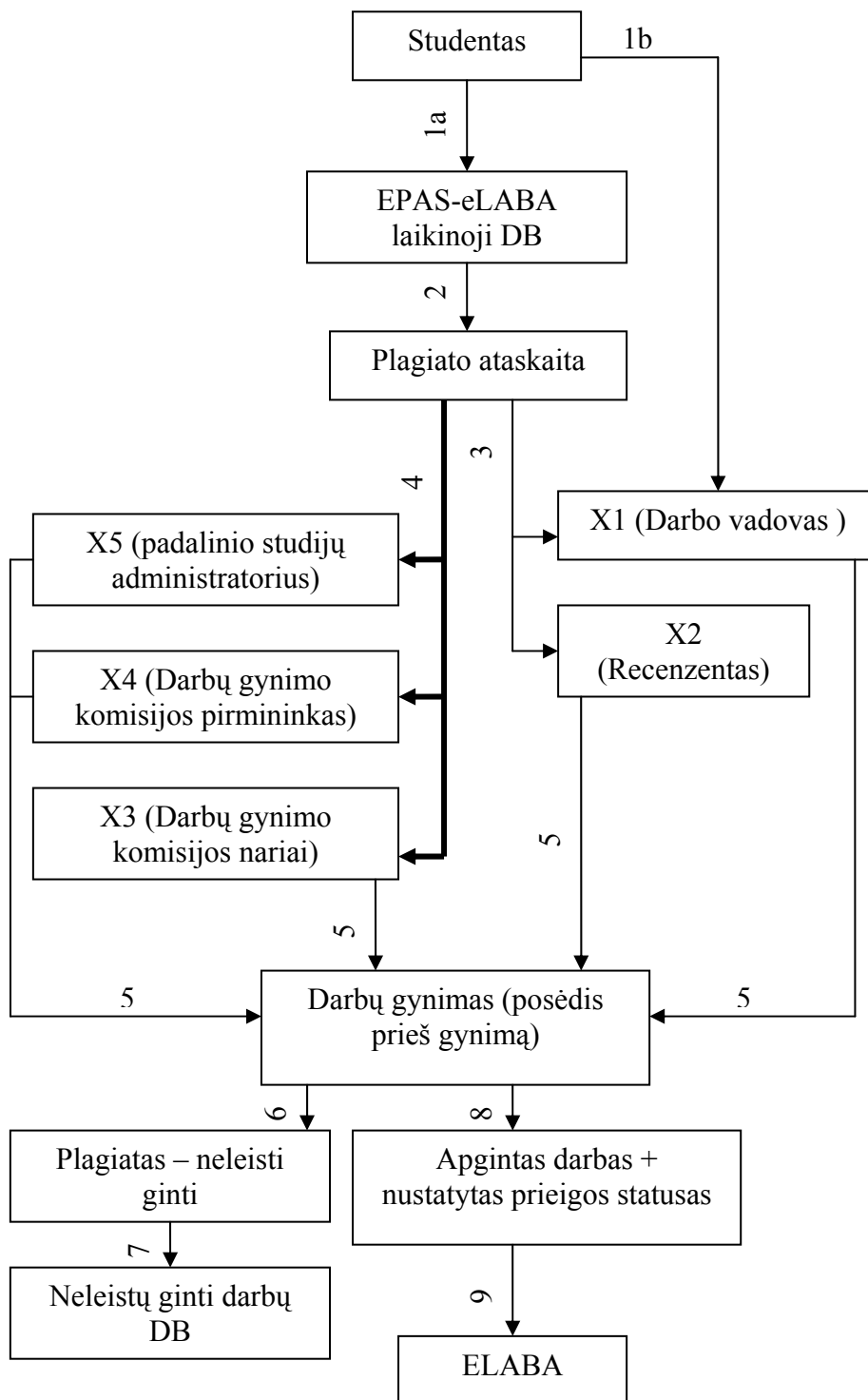
Tos pačios priežastys lemia, kad neįmanoma nurodyti „leistino“ sutapimų procento, nes net nedidelis procentas gali būti atsiradęs dėl autorinių teisių pažeidimo (pvz., nenurodant šaltinio įterpta kito autoriaus teksto dalis), o didesnis sutapimo procentas nebūtinai reiškia autorinių teisių pažeidimą (pvz., cituojamas didesnės apimties tekstas, bet citavimas teisingai įformintas).

Todėl siūloma plagiato patikros schemą grįsti susijusių vartotojų **informavimo** principu, kai plagiato patikros sistema yra pagalbinė priemonė, parodanti **galimus** plagijavimo atvejus. Sprendimą, ar konkretus darbas traktuotinas kaip plagiatas, priima už to rašto darbo vertinimą atsakingi asmenys.

ETD dokumentų (baigiamųjų ir kitų darbų, kurie yra ginami gynimo komisijoje) apibendrinta patikros schema parodyta 1 pav.

ETD dokumentų atveju EPAS ataskaitą pirmiausia gauna darbo vadovas ir recenzentas, kurie, jei tai yra numatyta rašto darbų gynimo tvarkoje, dar iki gynimo gali neleisti darbo ginti arba rekomenduoti studentui jo neginti. Jei darbas pateikiamas gynimui, sprendimą dėl galimo plagiato atvejo priima darbų gynimo komisija, susipažinusi su EPAS pateikta ataskaita ir išklausiusi vadovo, recenzento ir jei reikalinga, studento argumentus. Nustačius plagijavimo atvejį, toliau sprendimai dėl rašto darbo vertinimo ir (ar) nuobaudų už plagijavimą priimami konkrečioje institucijoje numatyta tvarka.

Ši ETD plagiato patikros tvarka gali būti koreguojama priklausomai nuo kiekvienoje institucijoje priimtos rašto darbų pateikimo ir gynimo tvarkos, išlaikant tą patį – susijusių vartotojų informavimo apie plagiato patikros rezultatus iki darbo vertinimo – principą.

1 pav. Galimų plagiato atvejų patikros schema EPAS-eLABA sistemoje (komisijose ginamiems darbams)

Paaiškinimai:

1a / 1b (*1a* – darbo skaitmeninė kopija, *1b* – darbo popierinis variantas). Atiduodamas darbo vadovui galutinį darbą, studentas tuo pat metu įkelia į EPAS-eLABa laikinąją talpyklą ir elektroninę darbo versiją.

2. EPAS įvykdo patikrą ir generuoja plagiato patikros ataskaitą (toliau – ataskaita), kurioje nurodomas sutapimo procentas su kitais darbais ar tekstais.

3. EPAS išsiunčia X1 ir X2 (*X1*, *X2* – vadovas, recenzentas ar kiti pirminiai ataskaitų gavėjai; tie, kurie yra tiesiogiai susiję su studento parengtu darbu) pranešimą el. laišku apie įvykdytą patikrą – parengtą plagiato patikros ataskaitą; sutapimo procentą; nuorodą į EPAS, pagal kurią galima peržiūrėti patikrintą rašto darbą ir sutapančius rašto darbus. Ši ataskaita išsiunčiama iš karto po to, kai studentas įkelia darbą ir įvykdoma sutapimų patikra. Jei sutapimo procentas yra aukštesnis negu nulis, bet darbo vadovas ir recenzentas neperžiūri gautos ataskaitos (EPAS fiksuoja, ar vartotojas peržiūrėjo jam nusiųstą nuorodą), jiems siunčiamas pakartotinis pranešimas. Pranešimuose ir informuojant apie EPAS sistemos naudojimą turi būti pabrėžiama, kad sutapimo procentas nereiškia plagijavimo fakto, ir kiekvienu atveju rašto darbą vertinantys asmenys privalo peržiūrėti iš dalies ar visiškai sutampančius darbus.

4. EPAS generuoja *ataskaitas* ir jas sistemina į *grupes* pagal tai, kurioje darbų gynimo komisijoje darbai bus ginami. 7 dienas iki darbų gynimo X3, X4 ir X5 (*X3*, *X4*, *X5* – darbų gynimo komisijos pirmininkas ir nariai ar kiti antriniai ataskaitų gavėjai) gauna vieną pranešimą su duomenimis apie visus toje gynimo komisijoje ginamus darbus, kuriame nurodomas kiekvieno tai komisijai priskirto darbo sutapimo procentas.

5. Visi asmenys, dalyvaujantys darbų gynime, prieš prasidedant gynimui (priklausomai nuo kiekviename universitete, padalinyje nustatytos tvarkos), atsižvelgdami į EPAS pateiktą informaciją, nusprendžia, kuriuos darbus leisti ginti, kuriuos ne.

6., 7. Nelestini ginti darbai perkeliama į atskirą DB.

8. Darbai, pripažinti tinkamais, ginami ir nustatomas jų prieigos statusas.

9. Apgintų darbų elektroninės kopijos perkeliama į eLABA.

Kadangi rekomendacijose plagijavimo politikai siūloma į EPAS atspaudų talpyklą įtraukti ir kursinius darbus, kurie nėra ginami komisijose, čia pateikiamas ir tokių darbų patikros apibendrintos schemos aprašymas. Šių darbų atveju schema paprastesnė – ataskaitą ir, jei reikia, pakartotinę ataskaitą gauna darbo vadovas. Teisę (prieigą) peržiūrėti viso padalinio kursinių darbų patikros ataskaitas turi ir nurodytas padalinio darbuotojas (pvz., fakulteto studijų prodekanas ar kt.). Šis atsakingas asmuo, aptikęs galimo plagijavimo atvejį (sutapimas yra didesnis negu 0 procentų), kreipiasi į dėstytoją, prašydamas informuoti apie jo priimtą sprendimą ir, jei dėstytojas darbą

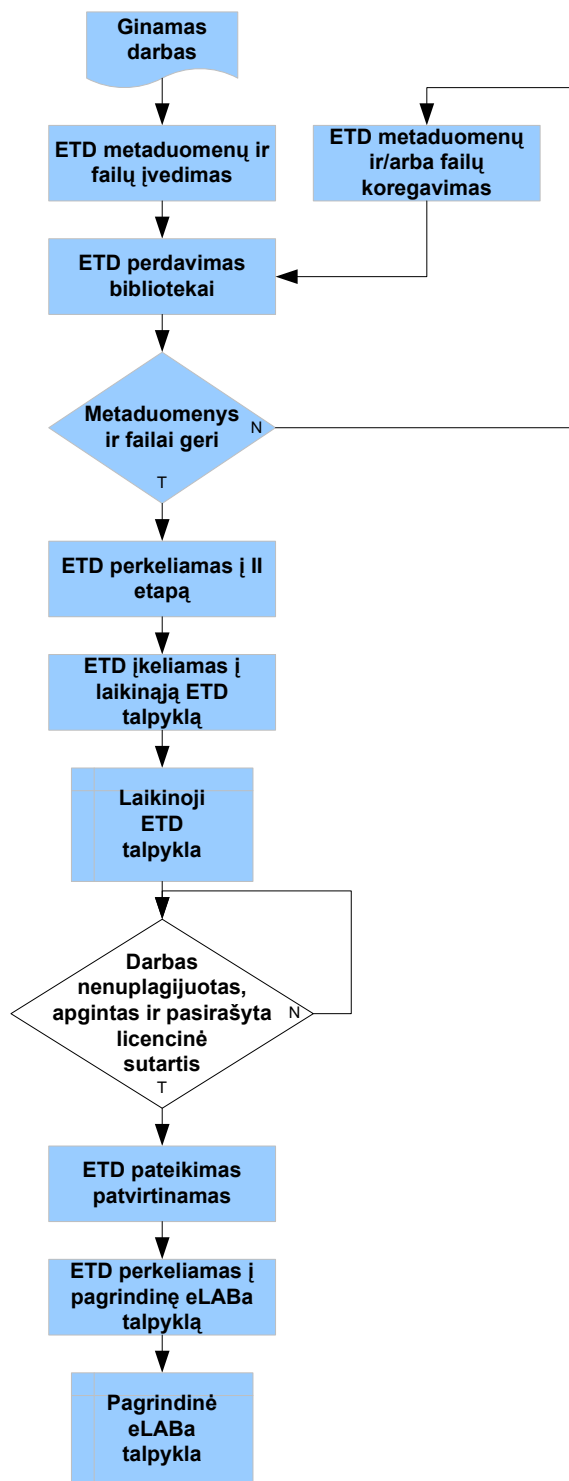
pripažįsta plagiatu, siūlomą taikyti nuobaudą. Jei dėstytojas yra neperžiūrėjęs plagiato patikros ataskaitos, šis darbuotojas informuoja dėstytoją apie galimo plagiato atvejį ir įpareigoja jį peržiūrėti darbą bei priimti sprendimą dėl plagiato. Jei paaiškėja, kad darbas laikomas plagiatu, bet jis jau buvo įvertintas, dėstytojo ir atsakingų padalinio darbuotojų bendru sutarimu priimamas sprendimas dėl vertinimo pakeitimo.

Nepriklausomai nuo to, kaip buvo įvertintas darbas, jis lieka EPAS atspaudų talpykloje, t.y. lyginimui naudojamų elektroninių dokumentų talpykloje.

Plagiato patikros schemas galima vieta visoje ETD pateikimo, patikrinimo ir įkėlimo į eLABa talpyklas schemeje parodyta 2 pav. eLABa sistemoje ši schema paaiškina schemeje parodytą baltą blokelį. Išsamiai dokumentų pateikimo į eLABa sistemą schema ir jos naudojimo taisyklės aprašytos elektroninių dokumentų įkėlimo į eLABa gairėse⁷⁰.

---

⁷⁰ Studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų, jų santraukų bei habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalgų elektroninių dokumentų parengimo, pateikimo įkelti ir įkėlimo į Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos talpyklas ir naudojimo tvarkos aprašo sudarymo gairės. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. ISAK-655. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-03-13-ISAK-655\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-03-13-ISAK-655(2).doc)>

2 pav. ETD pateikimo etapų schema

ETD metaduomenis ir failus per Lietuvos ETD pateikimo sistemos žiniatinklį pateikia pats autorius. Bibliotekos darbuotojas patikrina pateiktus ETD metaduomenis bei techninį failų korektiškumą ir sutvarkytą ETD įkelia į eLABa talpyklas (2 pav.). Jei ETD pateikime buvo padaryta klaidų, ETD gražinamas autoriui koreguoti. Autorius, atlikęs reikiamus koregavimus, apie tai informuoja biblioteką. Patikrintas ETD įkeliamas į vieną iš eLABa laikinųjų talpyklų – ETD laikinąją talpyklą, kur jį gali peržiūrėti darbo vadovas, recenzentai/oponentai, kvalifikacinės

komisijos nariai. Plagiato kontrolės sistema ETD tikrinimui taip pat turėtų paimti iš laikinosios ETD talpyklos. Kai darbas apginamas ir pasirašomos licencinės sutartys, patvirtinamas sėkmingas ETD pateikimas ir ETD perkeliamas į pagrindinę eLABa talpyklą.

2.3. Reikalavimai eLABa dokumentų Elektroninio plagiato atpažinimo (aptikimo) sistemai ir jos programinei įrangai

Šioje dalyje naudojami terminai ir sąvokos:

eLABa – Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinė sistema.

eLABa dokumentai – Lietuvos mokslo ir studijų informacinės sistemos elektroniniai dokumentai

ETD dokumentai – Lietuvos studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų, jų santraukų bei habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalgų elektroniniai dokumentai

Rašto darbai – ETD dokumentai ir Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų kursinių darbų elektroniniai dokumentai.

Plagijavimas – svetimo teksto fragmento panaudojimas nenurodant to teksto autoriaus ir šaltinio.

Elektroninis plagiavimas – Elektroninis kopijavimas ir įklijavimas (EKĮ), kai svetimo teksto fragmentas kopijuojamas ir įklijuojamas be jokių pakeitimų bei **Elektroninis padirbinėjimas (EP)**, kai svetimo teksto fragmentas kopijuojamas, o įklijuojamas tekstas yra iškraipomas keičiant terminus, atliekant gramatikos bei stiliaus pakeitimus.

Tikrinamas dokumentas (TD) – elektroninis dokumentas, kuris yra tikrinamas siekiant atpažinti (aptikti) elektroninį plagiata.

Elektroninio plagiato šaltinis – elektroninių dokumentų aibė, kurioje yra tikrinamas dokumentas

Elektroninio plagiavimo **pirminis dokumentas (PD)** – dokumentas, kurio teksto fragmentas buvo panaudotas tikrinamame darbe.

Ieškomų **pirminių dokumentų aibė** – elektroninių dokumentų poaibis, kuriame yra tikrinamas dokumentas.

Elektroninio plagiato atpažinimo (aptikimo) programa (EPA) – tikrinamojo dokumento EKĮ bei EP teksto fragmentų atpažinimo (aptikimo) pirminiame dokumente kompiuterių programa. Šios programos kūrėjas yra UAB „Informacinės technologijos“.

Plagiato atpažinimo rezultatų vizualizavimo programa (PARV) – tikrinamojo dokumento atpažintų EKĮ bei EP teksto fragmentų bei pirminio dokumento teksto fragmentų pateikimo naršyklėje kompiuterių programa. Šios programos kūrėjas yra UAB „Informacinės technologijos“.

Elektroninio plagiato atpažinimo (aptikimo) vykdymo komponentė (PAVK) – elektroninių dokumentų pateikimas EPA ir PARV programoms vykdyti. Šios komponentės kūrėjas yra UAB „Informacinės technologijos“.

Elektroninio plagiato atpažinimo (aptikimo) vykdymo komponentė (PAVK) – elektroninių dokumentų tekstų pateikimas EKĮ ir EP teksto fragmentų atpažinimui pirminiuose dokumentuose vykdyti bei atpažintų tikrinamų dokumentų EKĮ ir EP teksto fragmentų bei pirminių dokumentų teksto fragmentų vizualizavimas. Šios komponentės kūrėjas yra UAB „Informacinės technologijos“.

Elektroninio plagiato atpažinimo (aptikimo) algoritmas – tikrinamojo dokumento Elektroninio Kopijavimo Įklijavimo (EKĮ) bei Elektroninio Padirbinėjimo (EP) teksto fragmentų atpažinimo (aptikimo) pirminiame dokumente algoritmas.

Elektroninio plagiato atpažinimo sistema (EPAS) – Lietuvos elektroninių dokumentų plagiato atpažinimo informacinė sistema, kurią sudaro kaupiamų elektroninių dokumentų atspaudų duomenų bazė, joje veikianti elektroninio plagiato atpažinimo komponentė bei šios komponentės vartotojai.

EPAS elektroninių dokumentų atspaudų talpykla (duomenų bazė) – EPAS kaupiamų elektroninių dokumentų atspaudų duomenų, kurioje yra vykdoma tikrinamo rašto darbo elektroninė plagiato patikra.

Aplikacijų programavimo sąsaja (angl. Application Programming Interface, **API**) – tai sąsaja, kurią suteikia kompiuterinė sistema, biblioteka ar programa, kad programuotojas per kitą programą galėtų pasiekti jos funkcionalumą ar apsikeistų su ja duomenimis.

1. Bendroji užduotis

1.1. Modifikuoti egzistuojančią VU Elektroninio plagiavimo atpažinimo sistemą, atskiriant elektroninių dokumentų saugyklą, elektroninio plagiato atpažinimo vykdymo komponentę bei sistemos naudotojo sąsają į atskirus architektūrinius sluoksnius, kuriuos būtų galima įdiegti ir eksploatuoti skirtingose tarnybinėse stotyse.

1.2. Sukurti naujas elektroninio plagiato atpažinimo vykdymo komponentės funkcijas ir Web paslaugomis grindžiamą prieigą prie jų, kad tą prieigą būtų galima integruoti į kitas eLABa komponentes (žr. „Web paslaugomis grindžiama sistemos prieiga“).

1.3. Modifikuota elektroninio plagiavimo atpažinimo sistema privalo vykdyti ir visas dabartinėje VU EPAS versijoje įgyvendintas funkcijas

2. Elektroninio plagiato atpažinimo programos modifikavimo techniniai reikalavimai

2.1. Programa privalo būti modifikuota taip, kad elektroninio plagiato atpažinimo vykdymas tikrinamojo dokumento tekste būtų paskirstomas tarp kelių elektroninio plagiato atpažinimo programų, kurios savo ruožtu gali būti įdiegtos ir funkcionuoti skirtingose tarnybinėse stotyse.

2.2. Tikrinamų dokumentų elektroninio plagiato atpažinimo greitis esant tam tikram vienu metu tikrinamų dokumentų skaičiui ir tam tikram normatyvinės duomenų bazės dydžiui privalo būti tiesiškai priklausomas nuo tarnybinių stočių, kuriose veikia elektroninio plagiato atpažinimo programos, skaičiaus.

2.3. Tarnybinių stočių, kuriose gali būti įdiegtos ir funkcionuoti elektroninio plagiato atpažinimo programos, skaičius neturi būti ribojamas.

3. Reikalavimai Web paslaugomis grindžiamai prieigai prie PAVK

3.1. Suformuoti pagal dokumentų meta duomenų filtrą baigtinį sąrašą tikrinamų dokumentų bei perduoti tame sąrašė esančių dokumentų tekstus elektroninio plagiato atpažinimui vykdyti pasirinktame elektroninio plagiato šaltinyje.

3.2. Gauti informaciją apie tame sąrašė esančių dokumentų elektroninio plagiato atpažinimo vykdymo būsenas.

3.3. Gauti tikrinamų dokumentų tekstų elektroninio plagiato atpažinimo rezultatus.

3.4. Papildyti pasirinktą elektroninio plagiato šaltinį nauju dokumentu;

3.5 Pašalinti dokumentą iš pasirinkto elektroninio plagiato šaltinio;

3.6. Surasti pasirinktame elektroninio plagiato šaltinyje dokumentą (dokumentų aibę) naudojant dokumento meta-duomenų atributus kaip paieškos kriterijų;

3.7. Atsisiųsti dokumento turinį iš pasirinkto elektroninio plagiato šaltinio.

4. Integralumo su eLABa reikalavimai

4.1. PAVK API turi būti realizuotos naudojant WEB paslaugų technologiją, tam sukuriant atitinkamus WSDL aprašus.

4.2. Informacija apsikeitimui tarp PAVK ir eLABa komponentų pateikiama struktūrizuota XML forma.

4.3. Prieiga prie PAVK funkcijų autorizuojama pagal OASIS XACML standartą.

4.4. PAVK vartotojai autentifikuojami per LABT LDAP sistemą, kurioje saugomi PAVK vartotojų prisijungimo duomenys.

4.5. PAVK prieiga prie eLABa talpyklų užtikrinama per Fedora API su SOAP protokolu.

4.6. Autorizuota prieiga prie PAVK gali būti suteikta šioms vartotojų grupėms: mokslinio darbo vadovui, darbo recenzentui arba oponentui, baigiamųjų darbų gynimo komisijos nariams bei fakulteto prodekanui ar kitam fakulteto įgaliotam asmeniui.

4.7. Vartotojų prieiga prie PAVK duomenų turi būti filtruojama pagal vartotojo institucijas bei jų struktūrinius padalinius.

5. Reikalavimai elektroninio plagiato atpažinimo rezultatams

5.1. Visi tikrinamų dokumentų tekstų elektroninio plagiato atpažinimo rezultatai turi būti išsaugomi.

5.2. Pagal atpažinimo rezultatus turi būti galimybė suformuoti statistines ataskaitas ir sąrašus, kuriose būtų pateikiama: ETD autorius, antraštė, darbo vadovas, pateikimo ir darbo gynimo metai, sutampančių ETD sąrašas, kuriame nurodomi ETD autoriai, antraštės, darbų vadovai, pateikimo ir darbų gynimo metai.

6. Vartotojų apmokymas ir konsultavimas, aptarnavimo ir priežiūros reikalavimai

6.1. Užtikrinamos PAVK sisteminių administracijų konsultacijos ir programinės įrangos funkcionavimo palaikymas.

6.2. Pateikiama detali programinės įrangos vartojimo ir administravimo instrukcija.

6.3. Įdiegus programinę įrangą, užtikrinamas eLABa duomenų tvarkytojo ir VU Informacinių technologijų taikymo centro atstovų, kurie vykdys sistemos priežiūrą, apmokymas.

6.4. Be atskiro apmokėjimo turi būti garantuotas programinės įrangos funkcionavimas 5 metus po programinės įrangos perdavimo.

7. Licencijos reikalavimai.

7.1. Licencija turi galioti ne mažiau kaip 5 metus.

7.2. PAVK programinės įrangos licencijos kaina neturi priklausyti nuo vartotojų skaičiaus, elektroninių dokumentų ir saugyklų skaičiaus, dokumentų dydžio bei tikrinamų darbų skaičiaus.

8. Reikalavimai prieinamumui

8.1. Sistema privalo būti sukonstruota taip, kad išėjus iš rikiuotės el. plagiato patikros užklausos apdorojimo tarnybinei stočiai užklausos apdorojimas būtų automatiškai paskirstomas likusioms tarnybinėms stotims.

9. Reikalavimai technologijai

9.1. PAVK turi būti nepriklausoma nuo operacinės sistemos ir DBVS;

9.2. Nenaudoti komercinių produktų.

10. Eksploatacijos režimas

10.1. Sistema bus eksploatuojama 24 valandų per parą 7 parų per savaitę režimu.

Naudotos literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Anti-plagiarism strategies for research papers. Prieiga per internetą: <<http://www.virtualsalt.com/antiplag.htm>>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.
2. Bennett R. Factors associated with student plagiarism in a post-1992 university. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 30, No. 2, 2005, P. 137–162.
3. Carroll J. *Institutional Issues in Deterring, Detecting and Dealing with Student Plagiarism*. 2004. Prieiga per internetą: <<http://www.jisc.ac.uk/media/documents/publications/plagiarismfullreport.pdf>>. Žiūrėta 2008 m. liepos 15 d.
4. Chester G. *Plagiarism Detection and Prevention. Final Report on the JISC Electronics Plagiarism Detection Project*. 2001. Prieiga per internetą: <www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/plagiarism_final.pdf>. Žiūrėta 2008 m. liepos 15 d.
5. Coughlan S. Overseas students 'buying essays'. Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/7275452.stm>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.
6. Dahl S. Turnitin. The Student Perspective on Using Plagiarism Detection Software. *Active Learning in Higher Education*, Vol. 8, 2007, P. 173-191.
7. Davis S. Teaching practices that encourage or eliminate student plagiarism. *Middle School Journal*, 1994, vol. 25, nr. 3, P. 55-58
8. Dėl Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos (eLABa) įsteigimo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. ISAK-1506. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 81-3212.
9. Devlin M. Policy, preparation, and prevention: Proactive minimization of student plagiarism. *Journal of Higher Education Policy and Management* Vol. 28, No. 1, 2006, P. 45–58
10. Devlin M., Gray K. In their own words: a qualitative study of the reasons Australian university students plagiarize. *Higher Education Research & Development*, Vol. 26, 2007, P. 181-198
11. Evans R. Evaluating an electronic plagiarism detection service. *Active Learning in Higher Education*, 2006, Vol. 7(1), P. 87–99.
12. Flint A., Clegg S., Macdonald R. Exploring staff perceptions of student plagiarism. *Journal of Further and Higher Education*, 2006, Vol. 30, No. 2, P. 145–156.
13. Granitz N., Loewy D. Applying Ethical Theories: Interpreting and Responding to Student Plagiarism. *Journal of Business Ethics*, Vol. 72, 2007, P. 293-306.
14. Guertin L. Using virtual lectures to educate students on plagiarism. *First Monday: Peer reviewed journal on the internet*. Prieiga per internetą: <http://www.firstmonday.org/ISSUES/issue10_9/guertin/>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.
15. Macdonald R., Carroll J. Plagiarism – a complex issue requiring a holistic institutional approach. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 31, No. 2, 2006, P. 233–245
16. Martin D.V. Plagiarism and technology: A tool for coping with plagiarism. *Journal of Education for Business*, Jan/Feb 2005, Vol. 80 (3), P.149-152.
17. McCall B. Fighting student plagiarism with verifiably new ideas. *Times Higher Education Supplement*; 2006 m. sausio 27 d., Nr. 1727, P. 2-3.
18. Park Ch. In other (people's) words: plagiarism by university students – literature and lessons. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 28, No. 5, 2003, P. 471 – 488.

19. Park Ch., Rebels without a clause: towards an institutional framework for dealing with plagiarism by students. *Journal of Further and Higher Education*, 2004, Vol. 28 (3), P. 291-306.
20. *Plagiarism detection and prevention*: Final report on the JISC electronics plagiarism detection project. Prieiga per internetą: <http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/plagiarism_final.pdf>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.
21. *Plagiarism.org: Learning center*. Prieiga per internetą: <<http://www.plagiarism.org/index.html>>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.
22. Quality Assurance at the University of Oxford. Prieiga per internetą: <<http://www.admin.ox.ac.uk/epsc/>>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.
23. Samuels L.B., Bast C.M. Strategies to help legal studies students avoid plagiarism. *Journal of Legal Studies Education*, 2006, Volume 23, Issue 2, P. 151–167
24. *Studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų, jų santraukų bei habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalgų elektroninių dokumentų parengimo, pateikimo įkelti ir įkėlimo į Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos talpyklas ir naudojimo tvarkos aprašo sudarymo gairės*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. ISAK-655. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-03-13-ISAK-655\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-03-13-ISAK-655(2).doc)>. Žiūrėta 2008 m. liepos 15 d.
25. Szabo A., Underwood J. Is information and communication technology fuelling academic dishonesty? *Active Learning in Higher Education*, 2004, Vol. 5(2), P. 180–199;
26. Teachers voice plagiarism fears. Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/7194772.stm>. Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.